

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905.

Första Kammaren.

N:o 40.

Onsdagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes en från herr *Leman* inkommen skrift, som med därvid fogadt läkareintyg lydde sålunda:

Till Riksdagens Första Kammare. Stockholm.

Enär jag lider af obotlig sjukdom, som förhindrar mig deltaga i Riksdagens arbeten, får jag härmed anhålla att kammaren måtte godkänna min härmed gjorda afsägelse af riksdagsmannabefattningen.

Göteborg den 25 april 1905.

Ph. G. Leman.

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, kommandören m. m. herr filos. doktor *Ph. Leman* fortfarande i följd af sjukdom är oförmögen att deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygar

Göteborg den 23 april 1905.

G. Naumann.
Med. d:r, öfverläkare.

På gjorda propositioner godkände kammaren det af herr *Leman* anmälda hindret och beslöt att till Konungen aflåta underdånig skrifvelse med annälan om den genom herr *Lemans* afsägelse af sin riksdagsmannabefattning inom kammaren uppkomna ledighet; hvarefter ett i sådant afseende uppsatt förslag till underdånig skrifvelse upplästes och godkändes.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare vice härads-höfding *Herman Behm*, som lider af akut ledgångsreumatism, ej

Första Kammarens Prot. 1905. N:o 40.

kan deltaga i riksdagsarbetet under de närmaste dagarna, intygar

Stockholm den 2 maj 1905.

H. Wetterdal.
Med. d.r.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 4 och 28 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 104, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i tjänstgöringsreglementet för armén;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett årligt anslag för Hans Kungl. Höghet Hertigen af Skåne;

n:o 110, angående afsättande, i anledning af 1904 års statslåns upptagande, af medel för amortering å statskulden;

n:o 111, angående väckt fråga om brandförsäkring af det nya riksdagshuset; och

n:o 112, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för beredande af lindring i fraktafgifterna för transport å statsbanorna af stråfoder m. m. till de af 1904 års missväxt lidande provinserna i västra Sverige;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt; äfvensom

bevillningsutskottets memorial och betänkannden:

n:o 19, angående verkställd granskning af tulltaxan;

n:o 20, i anledning af väckt motion om nedsättning af postafgiften för trycksaker m. m.; och

n:o 21, angående beskattning af socker.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 12.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 14 och 27 nästlidna april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53

regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

I proposition, n:o 26, af den 27 januari 1905, hade Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

»Förslag

till

ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas, på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne — — — — — sammankalla. Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda — — — — — kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flere eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — — Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) — — — afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — — befallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundra-trettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgadt. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställles af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Hvarje röstande äge därvid en röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till Justitiedepartementet.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot — — — (lika med nuvarande § 23) — — —
af arfvodet.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma, i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannauppdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande; och, då den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden.»

I samband med förenämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens granskning öfverlämnat ett förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

Jämte den kungl. propositionen hade konstitutionsutskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen:

dels motionerna inom Första Kammaren:

n:o 30 af herr *C. A. Sjöcrona* och

n:o 32 af herrar *Chr. Lundeberg*, friherre *F. v. Essen*, *Rich. Åkerman*, *K. Bohnstedt*, grefve *Gust. Er. Lewenhaupt*, *Rob. Almström*, *E. Fränckel*, grefve *W. v. Hallwyl*, *P. Sörensson*, *L. Grundberg*, *J. M. Ekströmer*, *O. Nilsson*, *Knut Tillberg*, *James Kennedy*, *J. S. F. Stephens*, *Sw. Joh. Sandqvist*, *Martin Nisser* och *Joh. Rylander*;

dels ock motionerna inom Andra Kammaren:

n:o 214 af herr *G. Elowson*;

n:o 219 af herr *J. Nydal*;

n:is 220 och 260 af herr *O. A. Brodin*;

n:o 221 af herr *L. K. Brock*;

n:o 228 af herrar *Gustaf W. Roos*, *Alfred Petersson*, *J. E. Granlund*, *Ivan Svensson*, *A. P. Gustafsson*, *E. Åkerlund*, *Paul Hellström*, *A. Axel W. Lund*, *Ollas A. Ericsson*, *Oswald Emthén*, *Gösta Tamm* och *K. H. Bergendahl*;

n:o 231 af herrar *Karl Staaff*, friherre *Carl Carlsson Bonde*, *D. Persson* i Tällberg och *T. Zetterstrand*, i hvilken motions hufvudsyfte instämt herrar *G. Jansson*, *C. J. Hammarström*, *Lars Eriksson*, *O. Anderson* i Hasselbol, *A. Hansson* i Solberga, *J. P. Jansson*, *A. F. Broström*, *G. M. Sandin*, *J. Persson*, *Adolf Janson*, *M. Matsson*, *Victor Moll*, *A. Sterner*, *K. G. Karlsson*, *Aug. Henricson*, *J. Bromée*, *J. G. Forsberg*, *Johan Ericsson*, *Johan Olofsson*, *G. Lindgren* i Islingby, *J. Andersson* i Baggböle, *J. E. Ericsson*, *H. E. Collvin*, *O. G. Erikson*, *Alfred Ohlsson*, *Henric Öhngren*, *Gust. Österberg*, *Smeds Lars Olsson*, *S. Natt och Dag*, *Fridtjuv Berg*, *Edvard Wavrinsky*, *Sven Palme*, friherre *Gerard De Geer*, *Magnus Höjer*, *Curt Wallis*, *Albin Ahlstrand*, *Oskar Eklund*, *W. Johansson* i Öija, *Karl Hultkrantz*, *Henrik Hedlund*, *M. F. Nyström*, *Rich. Wavrinsky*,

C. J. F. Ljunggren, Ol. Olsson i See, And. Olsson, P. Olsson i Fläsbro, Halvar Eriksson, R. Ekholm, Karl Karlsson, Joh. Er. Nordin, E. G. Akerlind, G. Kronlund, M. Sundström, J. Byström, Jakob Pettersson, Hugo Segerdahl, Th. af Callerholm, Oskar Berg, Rob. Darin, Axel Ekman, David Bergström, Carl Lindhagen, Erik Wijk, B. P. Ersson, P. Hörnstén, S. H. Kvarnzelius, Carl Jansson i Edsbäcken, Karl Starbäck, Ernst Beckman, Joh. Ström, G. O. Wallenberg, C. Wallentin, Alfr. Lundgren och David Holmgren;

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

n:o 237 af herrar *Hjalmar Branting, F. W. Thorsson, Nils Persson och Viktor Larsson*, i hvilken motions syfte herr *A. Thylander* instämt;

n:o 246 af herr *C. Hj. Setterberg*;

n:o 258 af herr *A. Johanson* i Mossebo; samt

n:o 276 af herr *J. E. Centerwall*.

I den inom Första Kammaren väckta motionen n:o 30 hade herr *Sjöcrona* hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundra-femtio för landet och åttio för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med jannari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt lämpligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd, än nu är sagdt, ordnas, såvidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förrän vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1, skola äga rum.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhunderttrettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, därvid i öfrigt stad-gandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efter-rättelse.

6. *I fråga om riksdagsmannaval skall köping och municipal-samhälle såsom stad anses. Tillämpning häraf sker vid faststäl-lande af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning, och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.*

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, där medlem bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, hvilken före början af det kalenderår, hvarunder valet äger rum, uppnått tjugufem års ålder och antingen äger eller med stadgad åborätt innehafver jordbruksfastighet till ett taxerings-värde af minst trehundra riksdaler eller eljest med nyttjanderätt innehafver sådan fastighet till taxeringsvärde ej understigande sexhundra riksdaler, eller äger annan fast egendom, hvar till vid riksdagsmannaval jämväl räknas å annans mark belägen byggnad, till taxeringsvärde af minst sexhundra riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Från valrätt vare dock utesluten den, som häftar för utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen bort under det löpande eller något af de två närmast föregående kalen-deråren erläggas, eller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpliktsöfningar.

2. Den, som, efter flytning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, äger, utan hinder däraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberät-tigad, valrätt, såframt han inom den kommun, hvarifrån han in-flyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore där man-talsskrifven.

§ 16.

1. Å landet väljes riksdagsman medelst elektor. För hvarje kommun utses inför kommunalstämmans ordförande en elektor och

därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tusen. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför domhufvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hörer, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhufvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden äger.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

2. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af fem hundra. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden äger.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, äga dock begagna det omedelbara valsättet, därest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter ty som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år därefter förflutit, ånyo upptagas. Beslutes åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhufvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställas.

4. Den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande, *ärligger* i stad, där magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande, *och i köping eller municipalsamhälle kommunalstämmans eller municipalstämmans ordförande; ej må dock annan än magistrat vara valförrättare vid ifrågakvarande val.*

5. I stad, som har att ensam sända en eller flera riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, där flera riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

§ 17.

1. Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster,

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

2. Vid dessa val skall för hvarje kommun till efterrättelse tjäna den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 mom. 2 äga valrätt. Då val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, där så ske kan, i där utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet; dock att anmärkning, däri yrkas valrätt för den, som framställer anmärkningen, må i stad göras äfven under valförrättningens fortgång.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt 14 § äga valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhafvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till justitiedepartementet. Fullmakterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valdistrikt af N. N. domsaga») eller »i N. N. stad» (»stadsvalkrets»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att Riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga

att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, *Första Kammararen och Andra Kammararen*, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och beträffande ledamöterna i *Andra Kammararen, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad valag stadga*. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framläggas, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna, *så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll*; ett Statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillningsutskott att behandla bevillningsfrågor; ett Bankoutskott, att öfverse bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt ett Lagutskott, att utarbeta de från kamrarne remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Riksdagsordningen.

Kamrarnes bildande.

a) Första kammaren.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet. Fullmakterna, som, när valet verkställes af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrastation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige, böra hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af N. N. landsting (stadsfullmäktige i N. N. stad) blifvit den — — förrättadt, varder N. N. härigenom befullmäktigad att för en tid af nio år från nämnda dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.» Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidnin-

garna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i Dess Högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

§ 13.

Riksdagsman i Första Kammaren äger ej att för denna befattning något arfvode uppbara. Vill han befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundra-trettiondedelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondedel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet två-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

hundra-tre-tio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottsvalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgad. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställas af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer enhver välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlägga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsman i Andra Kammaren utsättes af Konungens befallningshafvande att äga rum någon dag i september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valet gäller.

För de fall, då, till följd däraf att hela antalet å förslag uppförda valbara kandidater är mindre än det antal riksdagsmän, som skall väljas, eller uppgår till jämnt det antal platser, som är att besätta, val ej skall å sålunda utsatt tid äga rum, meddelas bestämmelser i vallagen.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

1. Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt. Hvarje röstande äge därvid en röst, som han må gifva odelad åt en eller lika fördela mellan flera.

2. Inom de särskilda valkretsarna förrättas valen i allmänhet kommunvis, och hvarje kommun bildar då ett valdistrikt; men kommun, som till följd af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker finnes icke lämpligen böra utgöra ett enda valdistrikt, må efter beslut af Konungens befallningshafvande delas i två eller flera valdistrikt.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Ärligen skall, på sätt vallagen föreskrifver, för hvarje sådant distrikt upprättas röstlängd, som ovillkorligen gäller, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

3. Val sker medelst användande af offentliga vallistor, fastställda och kungjorda af Konungens befallningshafvande på grund af dit ingifna valförslag och annälningar, på sätt i vallagen stadgas. Ej må samma kandidats namn på mer än en vallista förekomma.

För omröstningen skola begagnas tryckta, vid valförrättningen tillhandahållna röstsedlar, upptagande samtliga de vallistor, som före valet kungjorts, å hvilka röstsedlar af den väljande medelst understrykning på i vallagen angifvet sätt tydligt utmärkes hvar och ett namn, på hvilket han vill rösta.

4. Ej må någon rösta på andra än dem, hvilkas namn äro på röstedeln tryckta.

Å röstedeln må ej utmärkas flera, men väl färre, namn än det antal riksdagsmän, som skall väljas.

Är å röstedel endast ett namn understruket, har den kandidat, som därmed afses, erhållit den röstandes hela röst. Äro två namn understrukna, har hvardera kandidaten erhållit en half röst; äro tre namn understrukna, har enhvar af de tre kandidaterna erhållit en tredjedels röst och så vidare, så att den del af en hel röst, som, när mer än ett namn å röstedeln understruktis, tillkommer enhvar af de på röstedeln utmärkta kandidater, alltid motsvarar deras antal.

Valmannen vare ej bunden att rösta uteslutande inom en vallista på röstedeln, utan äge full frihet att rösta på kandidater å skilda listor.

5. Sammanräkning af de vid valet afgifna röster verkställes af Konungens befallningshafvande, därvid, sedan de giltiga röstedelarna ordnats i grupper efter antalet af de å hvarje sedel gjorda namnunderstrykningar, sammanräknas först, för erhållande af hvarje kandidats rösttal, de röster och röstdelar, hvilka honom tillfallit, och därefter, för utrönande af sammanlagda rösttalet för hvarje lista, samtliga rösttalen för de kandidater, hvilka äro uppförda på en och samma lista. För lista, som upptager en enda kandidat, är hans rösttal listans rösttal.

6. De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika listorna efter den grund, att, då någon lista tillerkännes en plats för en viss röstmängd, samma röstmängd medför lika rätt för hvarje annan lista, och på det sätt, att platserna, en efter annan, tilldelas den af de olika listorna, som för hvarje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Jämförelsetalet är för hvarje lista dess

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

rösttal, så länge listan ännu icke fått någon plats sig tillerkänd, halfva rösttalet. så länge listan erhållit allenast en plats, tredje delen af rösttalet, så länge listan erhållit allenast två platser, och så vidare i fortsatt följd. Äro, i fråga om någon plats, två eller flera af jämförelsetalen lika, äge den lista företräde, hvars rösttal är störst. Äro äfven rösttalen lika, skilje lotten. Har en lista redan erhållit så många platser, som listan upptager kandidater, varde den från vidare jämförelse utesluten.

7. De platser, som sålunda tillkomma en lista, tilldelas dem af de valbara kandidaterna därå, som äga högsta rösttalen. Vid lika rösttal, eller, i händelse plats skall tilldelas två eller flera kandidater, som icke personligen erhållit någon röst, skilje lotten.

8. Närmare bestämmelser meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

Om lydelsen af fullmakt förordnas i vallagen.

§ 22.

1. Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

a) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;

b) ålder öfver 60 år;

c) att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannauppdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

2. Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och pröfvas afsägelsen giltig, då inträde i hans ställe den af kandidaterna på samma lista, som enligt de i § 19 mom. 7 angifna grunder kommer de valda riksdagsmännen närmast.

Samma lag vare, då eljest ledig vorden plats i kammaren skall fyllas.

Finnes å den lista, som upptagit den afgångne, till fyllande af dennes plats ingen valbar kandidat, skall platsen efter de i § 19

mom. 7 stadgade grunder fyllas från den af de öfriga listorna, som utsträckning af den som vid fortsättande af det i § 19 mom. 6 angifna förfarande finnes närmast berättigad till den obesatta platsen. Huru för fyl- politiska val- lande af ledig plats förhållas skall, när valbar kandidat saknas å rätten m. m. samtliga vallistor, därom stadgas i vallagen. (Forts.)

§ 23.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

2. Vid pröfning af besvär öfver riksdagsmannaval må sådana omständigheter ej verka till valets upphäfvande, som, utan att öfva inflytande på den omedelbara utgången af valet, kunna äga inverkan allenast på frågan om hvilka vid sedermera inträffade ledigheter må varda till riksdagsmän utsedde.

§ 24.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillisammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra riksdaler.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af *Första Kammaren för två eller flera valkretsar*, må på honom ankomma att bestämma, i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsam anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta, att *annan utses i den afgångnes ställe*.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af *Första Kammaren*, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande; och, då den afgångne tillhört *Andra Kammaren*, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att åska de i statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rörer kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete

på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgad.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden.

- 2:o) att a) herr Brocks motion n:o 221,
 b) herr Setterbergs motion n:o 246,
 c) herr Lundebergs m. fl. motion n:o 32,
 d) herr Elowsons motion n:o 214,
 e) herr Nydals motion n:o 219,
 f) herr Roos' m. fl. motion n:o 228,
 g) herr Brantings m. fl. motion n:o 237,
 h) herr Centerwalls motion n:o 276,
 i) herr Staauffs m. fl. motion n:o 231,
 k) herr Johansons motion n:o 258,
 l) herr Brodins motioner n:is 220 och 260,
 m) herr Sjöcronas motion n:o 30

icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utskottets utlåtande hade afgifvits reservationer, däribland en af herrar *Lars Berg*, *Carl Nyström* och friherre *Rappe*, hvilka visserligen i allt öfrigt instämt i utskottets yttrande och förslag, men tillika, på de af herr Lundeberg m. fl. i motionen n:r 32 anförda skäl, ansett, att utskottet i samband med öfriga angående utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammarer framlagda förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen bort föreslå ändring af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen, och hvilka därför yrkat, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen ville såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 ävensom §§ 27, 28, 38 och 65 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§§ 31, 49 och 53.

(Lika med utskottets förslag.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl, där kamrarna sig icke för-ena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning eller bevillingens fördelning till utgörande; dock att bägge kamrarnes sammanstämmade beslut erfordras ej mindre för meddelande af nya bestämmelser rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet, än äfven, när fråga är om bevillnings utgörande efter progressiv skala, (eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet) för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag samt den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå.

Riksdagsordningen.

§§ 10—25, 27, 28 och 38.

(Lika med utskottets förslag.)

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller bevillning, med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmäles, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarna hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfriga sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln uppbruten genast förstöras.

Öfvergångsstadgande.

(Lika med utskottets förslag.)

I afseende på sättet för ifrågavarande utlåtandes föredragning begärdes ordet af

Herr Blomberg, som yttrade: Med afseende på föredragnings-sättet tillåter jag mig hemställa, att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6 föredrages i sin helhet, att, sedan öfverläggningarna afslutats, propositioner göras särskildt beträffande hvarje föreliggande, till ett helt sammanfördt förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagraferna samt att, för den händelse att utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet måtte äga rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende å de grundlagsparagrafer, som blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränlidas.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Sedan utlåtandet föredragits, yttrade

Hans excellens, herr statsministern Ramstedt: För en rätt uppfattning af Första Kammarens ställning till den föreliggande viktiga frågan finner man, som naturligt är, den bästa ledningen i kammarens protokoll vid behandling förlidet år af Kungl. Maj:ts då framlagda proposition i samma fråga. Af detta protokoll framgår, att kammarens ledamöter i allmänhet, och måhända endast på ett fåtal när, voro benägna att medgifva en ganska omfattande utvidgning af den politiska rösträtten. Det är emellertid endast så småningom, som kammaren kommit till denna uppfattning, och detta är enligt mitt förmenande lika naturligt, som att kammaren nu verkligen kommit till öfvertygelse om behovet af en utvidgning af rösträtten.

Vår nuvarande representationsordning är icke gammal; de bortåt fyra decennier, hvarunder den existerat, kunna ej betraktas som någon nämnvärd tidslängd i det svenska folkets lif. I åldern ligger således icke någon anledning att nu företaga en ändring i denna representationsform. Den måste äfven under sin tillvaro anses hafva i sin helhet fungerat på ett tillfredsställande sätt. Utvecklingen har under dessa gångna decennier på alla områden varit betydande. Fred har rådt utåt, och inom landet har det härskat ordning och lagbunden frihet. I allt detta finnes sålunda intet, som talar för behovet och önskvärheten af en mera genomgripande förändring i de former, hvarunder det svenska folket gör sin vilja gällande. För den, som erkänner, att Första Kammaren ärligt och samvetsgrant medverkat till denna lugna utveckling, och som sett de goda följderna af Första Kammarens samarbete med en Andra Kammare, så sammansatt som den nuvarande, ligger det nära till hands att antaga, att allt är godt och bra, som det är, och att några förändringar icke äro nödiga eller nyttiga, att det tvärtom för denna lugna utveckling kan ligga en fara uti förändringar, helst om de gå i riktning att i Andra Kammaren införa helt nya element, att nära

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

tredubbla antalet valmän till Andra Kammaren och därigenom möjliggöra, att Andra Kammaren får en sammansättning, om hvars karaktär man icke kan på förhand bilda sig någon klar föreställning.

Men å andra sidan finnes det synnerligen starka skäl — och kammarens förhandlingar förra året visa, att den insett detta — att icke vidare motsätta sig de kraf på vidgad rösträtt till Andra Kammaren, som med allt starkare och starkare stämma göra sig hörda. Och hvilken är då anledningen till dessa kraf? Efter hvad jag tror, måste den hufvudsakligen sökas i den utveckling på alla områden, om hvilken jag nyss talat. Tack vare ett förbättradt skolväsen, har kunskapsnivån, bildningsnivån, efter hand mer och mer höjts; den ekonomiska ställningen har förbättrats i samma mån, som industriens utveckling fortgått; med det ökade välståndet har följt mera intresse för och mera förmåga att deltaga i allmänna värf; den kommunala självstyrelsen har verkat i hög grad uppfostrande; så äfven föreningsväsendet, som sammanfört dem, hvilka i ett eller annat afseende äga gemensamma intressen, lärt dem att tillvarataga dessa intressen och visat dem den styrka, som ligger i ett samfällt uppträdande. Allt detta har födt önskingar, önskingar, som efter hand öfvergått till anspråk och fordran på en vidgad rätt till deltagande i det politiska lifvet. Och måste icke dessa anspråk på utvidgad rösträtt anses befogade? Om man tar hänsyn till de omständigheter, jag nyss påpekat, kan efter mitt förmenande denna fråga icke besvaras annat än jakande. Väl är det sant, att äfven utan ändring i rösträttsvillkoren antalet valberättigade alltjämt ökats och ökas, men denna ökning torde dock icke hålla jämna steg med den utveckling, som närmast motiverar behovet af ökningen.

Det enda skäl, som under dessa omständigheter skulle kunna med fog åberopas såsom motiv för att vägra eller åtminstone söka fördröja genomförandet af en utsträckning af rösträtten, skulle vara, att en sådan åtgärd ej kunde vidtagas utan fara för samhället. Huru förhåller det sig då därmed? Förefinnes verkligen en sådan fara? Efter mitt förmenande är detta icke förhållandet. Hvarje mera genomgripande förändring i samfundsordningen innebär visserligen i viss mån ett språng i det okända, men många sådana steg hafva redan tagits, utan att de på förhand utmålade fördärflika följderna därpå inträdt, och många komma helt visst ännu att tagas. Det förefaller snarare, som om en obehörig vägran att medgifva utsträckning af rösträtten kunde under vissa förhållanden för samhället medföra större faror än en eftergift i detta hänseende. I det förra fallet kan ett sådant motstånd lätteligen leda därhän, att krafter, hvilka förmenas att få hvad de anser vara sin rätt, resa sig upp emot detta motstånd; och om dessa krafter då äro af den betydighet, att de verkligen förtjänat att tagas i betraktande, kan en sådan uppresning lätteligen för samhället medföra vissa äfventyr. Erhålla de däremot rätt att deltaga i arbetet på samhällsutvecklingen, följer helt visst med förvärfvandet af rätten äfven känslan af ansvar; och intet torde på

sinnena utöfva ett så lugnande inflytande som just denna ansvarskänsla. Genom de nya krafter, som på detta sätt skulle tillföras representationen, skulle denna — det måste man utgå ifrån — blifva bättre ägnad att tillgodose allas berättigade intressen; och därmed skulle äfven uteslutas åtminstone någon del af de orosanledningar, som nu förefinnas.

Hvad jag nu anfört synes mig innebära goda skäl för en ändring i riksdagsordningen uti här ifrågasatt riktning; och jag vågar uttala den förhoppningen, att Första Kammaren skall i år vidblifva sitt förra året fattade beslut. Någon tvekan kan väl heller icke förefinnas därom, att de af kammarens ledamöter, som önska bidraga till en utvidgning af rösträtten, vilja grunda denna utvidgning på allmän rösträtt och proportionella val, så anordnade, som af Kungl. Maj:t föreslagits. Härför talar ju såväl kammarens beslut förra året som äfven konstitutionsutskottets föreliggande, till hufvudsaklig del af första-kammarledamöter dikterade beslut, i hvilket tillstyrkes bifall i hufvudsak till Kungl. Maj:ts proposition.

Endast i två punkter skiljer sig utskottets förslag från Kungl. Maj:ts, nämligen dels därutinnan att utskottet såsom villkor för utöfvande af rösträtt uppställt, utöfver hvad af Kungl. Maj:t i sådant afseende ifrågasatts, fordran på direkt skatteplikt till staten, och dels i det afseendet att utskottet ansett nödigt att i riksdagsordningen införa en del bestämmelser angående valen, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle upptagas i vallagen.

Hvad angår den första punkten, rösträttsvillkoret: fordran på direkt skatteplikt till staten, så låter det svårigen förneka sig, att detta villkor innebär en afvikelse från den allmänna rösträttens princip i helt annan mening och på helt annat sätt än de restriktiva bestämmelser, som Kungl. Maj:t intagit i sin proposition. Enligt propositionen äger, fränsedt dem, som äro förlustiga medborgerligt förtroende, omyndige förklarade eller i konkurstillstånd försatte, enhvar till viss ålder kommen man, som försörjer sig själf, politisk rösträtt. Men för att få utöfva denna rösträtt har han att fullgöra vissa skyldigheter i afseende å skattebetalning och värnpliktsöfningar. Det ankommer sålunda enligt Kungl. Maj:ts förslag på den röstberättigade själf att sätta sig i den ställning, att han kan få utöfva sin rösträtt. Enligt utskottets förslag däremot skulle det bero af vederbörande myndigheter att utesluta en person från rösträtt genom att icke påföra honom någon skatt, och detta utan någon möjlighet för den sålunda uteslutne att häri åstadkomma ändring, äfven om han vill betala skatt. Enligt nu gällande bestämmelser äro från utgifvande af mantalspenningar undantagna för det första de, som åtnjuta fattigunderstöd, äfvensom de, hvilka, enligt vederbörande kommunalmyndighets intyg, för fattigdom eller sjuklighet böra från denna afgift befrias, för det andra gemenskapen vid arméns och flottans värfvade regementen och kårer samt för det tredje den egentliga lappallmogen. Om dem, som åtnjuta fattigunder-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

stöd, är nu ej fråga; de äro redan på denna grund förlustiga sin rösträtt. Men hvarför skola de fattiga och sjukliga, som med hänsyn härtill befrias från utgifvande af mantalspenningar, men som dock draga sig fram utan att falla fattigvården till last, icke få rösträtt? Och hvarför skola, i afseende å rösträtten, gemenskapen vid arméns och flottans värfvade kårer samt lappallmogen sättas i en annan och sämre ställning än landets öfriga invånare? Då nämligen den värfvade gemenskapen och lappallmogen icke påföras mantalspenningar, skulle de enligt utskottets förslag icke få rösträtt, med mindre de hade beskattningsbar inkomst eller fastighet. För dem skulle således gälla ett censusstreck. Och äfven om de icke äro så synnerligen talrika, synes dock någon anledning till ett sådant förfarande icke vara för handen. Betänker man därtill, att de afgifter, hvarom här är fråga, utgå med helt ringa belopp, så förefaller det, som om detta utskottets rösträttsvillkor icke skulle vara af någon nämnvärd betydelse. Och det band mellan individen och samhället, som utskottet anser ligga i individens förpliktelse att till samhället utgifva detta obetydliga, direkta skattebidrag och som skulle motivera detta rösträttsvillkor — det synes väl svagt för att försvara en afvikelse från en eljest genomförd princip.

Den andra ändringen, som af utskottet föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition, är icke någon ändring i sak; den afser, som nämnt, endast att i riksdagsordningen införa en del bestämmelser angående valen af mera principiell natur, hvilka bestämmelser enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle få sin plats i vallagen. Förslaget om denna ändring motiveras hufvudsakligen därmed, att bestämmelserna angående valen till Andra Kammaren, på samma sätt som nu är förhållandet, och i likhet med hvad som äger rum med föreskrifterna angående Första Kammarens bildande, böra äga grundlagshelgd och därmed förenad säkerhet mot ofta återkommande förändringar. Att detta resonemang äger sitt berättigande, kan icke förnekas; men hvad blir resultatet? Att Kungl. Maj:t i vallagen upptagit alla dessa af utskottet till riksdagsordningen öfverflyttade bestämmelser har sin hufvudsakliga anledning i önskan att göra föreskrifterna angående valen så enkla, lättfattliga och öfverskådliga som möjligt och att icke förtynga riksdagsordningen med bestämmelser, som, huru man än bär sig åt, där icke kunna upptagas i en efter valförrättningens gång ordnad och således naturlig och begriplig följd. Kungl. Maj:t har ansett sig kunna tillgripa denna utväg, då grundlagen i allt fall skulle i fråga om valens förrättande hänvisa till vallagen och vallagen, ehuru icke grundlag, dock skulle erhålla sådan stadga, att den ej kunde ändras utan Konungens och båda kamrarnas sammanstående beslut. Att denna svårighet att i riksdagsordningen inrymma hithörande bestämmelser icke så lätt låter sig öfvervinna, därpå synes mig utskottets förslag vara ett talande bevis; och redan den första paragraf, i hvilken dessa tillägg influtit, den adertonde, kan i detta hänseende återopas som exem-

pel. Detta ändringsförslag skulle väl äfven medföra, att de till riksdagsordningen öfverflyttade bestämmelserna skulle uteslutas ur vallagen. Möjligen skulle de ersättas af hänvisningar till riksdagsordningen. Men på sådant sätt skulle man i vallagen nästan på hvar eller hvarannan sida möta antingen en hänvisning till riksdagsordningen eller ock en lucka i beskrifningen öfver valrättningens gång; och att denna vallag därigenom icke skulle vinna i tydlighet, begriplighet och öfverskådlighet, det är själfallet. För min del anser jag sålunda Kungl. Maj:ts förslag äfven i denna del vara att föredraga framför utskottets.

Konstitutionsutskottets pluralitet har icke mot propositionen framställt andra anmärkningar än de af mig nu påpekade. Men reservanter inom utskottet hafva i hufvudsak förordat det af herr vice talmannen och ett flertal kammarledamöter motionsvis framställda förslaget, enligt hvilket i samband med en utsträckning af rösträtten skulle vidtagas sådana ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, att grunderna för den progressiva beskattningen blefve undandragna gemensam votering. Äfven om, särskildt af hänsyn till industriens behof, en ändring af grunderna för beskattningslagstiftningen i antydd riktning kan anses önskvärd — och jag är för min del benägen att antaga detta — kan det dock icke vara tillrådligt att, på sätt nu blifvit förslaget, sammanbinda dessa båda frågor med hvarandra. Långt ifrån att främja deras genomförande skulle ett sådant förfarande helt visst leda därhän, att ingendera frågan bringas till sin lösning. Jag kan ej förstå annat, än att därigenom rösträttsfrågan vore för denna riksdag ohjälpligt fallen. Kammaren skulle då frångå sitt beslut från förra året, lägga en sten i vägen för de proportionella valen; och om de nu skulle falla i båda kamrarna, lära väl utsikterna äfven i framtiden för dem vara synnerligen ringa. Och det är ju dock denna valmetod, som kammaren, om en utsträckning skall ske i rösträtten till Andra Kammaren, ansett böra komma till användning.

Jag vågar således uttala den förhoppningen, att kammaren, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med sitt beslut förra året, måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr vice talmannen: För hvar och en, som följde rösträttsförhandlingarna i denna kammare förlidet år, står det nog klart, att det kanske icke fanns någon inom kammaren, som icke ansåg det vara utaf yttersta vikt, att förändringar i inkomstskatt och skatteskala undandragas de gemensamma voterarna. Denna mening fann ock sitt fulla uttryck i den enhällighet, hvarmed kammaren biföll den utaf herrar Östberg och Tamm väckta motionen.

De flesta voro nog ock ense i sin önskan att söka medverka till en lösning utaf rösträttsfrågan, men för åtskilliga stod det därjämte klart, att ifrågakvarande skattebestämmelser voro så be-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

tydelsefulla, att ett antagande af dem borde göras till villkor för ett antagande af utvidgad rösträtt.

Hvadan detta? Jo, därför att det vore högeligen nödvändigt att söka skydd mot häftiga omkastningar i skatteväsendet, ett skydd, som skulle bereda frihet för arbetet, ty arbetet är dock grunden och källan för hela vårt nationella lif, vårt välstånd, vår möjlighet till framgångsrikt arbete, stödet för fyllandet och tillgodoseendet af alla våra kulturella uppgifter.

Inkomstskattens löslighet, som betyder ovisshet i skattesatser och ovisshet om de bördor, som undan för undan kunna komma att påläggas, ansågs vara af den betänkliga art, att den kunde komma att lägga sig hämmande för all lyckosam utveckling af handel, industri och näringar ända därhän, att de till sist kanske förlamades, kanske nödgades upphöra med sin verksamhet eller åtminstone att energien ginge förlorad för nya impulser, nya uppslag, som förverkligade och under en följdriktig fortgång skulle befrämjat och förökad vårt nationella välstånd, vår välmåga.

Det är nog icke herrarna okänt, hurusom för några år sedan en stor industri var på väg att uppblomma i mellersta Sverige, men den möttes af så stora svårigheter vid sina försök att förskaffa sig kraftkällor, att den nödgades emigrera till ett annat land, som tog emot den med öppna armar och med stort tillmötesgående, och där den nu synes komma att gå en lyckosam framtid till mötes.

Det är säkerligen icke heller obekant för herrarna, hurusom en annan än större industri till främmande land utflyttat en del af sin verksamhet, bland annat på grund af de osäkra arbetsförhållandena inom vårt eget land.

Detta har ju icke varit skatteväsendets fel, men jag omnämner det för att påvisa, huruledes det kan inträffa, att kapitalet, som likväl är lifskraften för vårt arbete, kan drivas att utvandra, om arbetsmöjligheterna här blifva för svåra.

Insikten om dessa vådor, sammanställd med ovissheten, jag kan väl säga oron för, huru en Andra Kammare, sammansatt efter andra grunder än den nuvarande, skulle komma att behandla skattefrågor, föranledde de motioner, som förlidet år och i år fordrat, att rösträttens genomförande endast skall ske under förutsättning af ett grundlagsfästade af de ifrågavarande skattebestämmelserna, och då man har att befara sådana konsekvenser af skatteförhållandena, som jag här antydt, lär det väl ändå, mina herrar, icke kunna förnekas, att dessa båda frågor stå i ett sådant organiskt sammanhang med hvarandra, att man icke bör afgöra den ena utan att på samma gång afgöra äfven den andra.

Om också sympatierna förlidet år i denna kammare voro stora för detta grundlagsfästade af skattebestämmelserna, var dock en knapp majoritet mot sammankopplingen däraf med rösträttsfrågan.

Och hvarför? Ja, skälen voro flera.

Man fruktade bland annat, att sammankopplingen skulle medföra, att rösträttsförslaget skulle falla i Andra Kammaren, på

samma gång man hoppades, att, om Första Kammaren antog ett förslag, detta skulle verka som ett positivt tryck i Andra Kam-maren. *Om utsträckning af den politiska val-rätten m. m.*

Man fruktade, att, om rösträttsfrågan icke nu genomfördes, det skulle blifva än svårare i framtiden. Man skulle då få ett ännu sämre förslag, som skulle föreligga till behandling och afgörande. Man skulle genom att uppskjuta afgörandet förlora möjligheten att få det bästa möjliga.

Man var öfvertygad, att skattebestämmelsernas grundlagsfästande vore en så rättvis sak, så att det icke kunde lida tvifvel om, att den frågan skulle lösas på ett tillfredsställande sätt — ja, somliga voro t. o. m. sådana optimister, att de ansågo, att lösningen skulle kunna ske redan år 1905.

Man antydde, att man visst icke var osympatisk för att få frågan om skattebestämmelserna ordnad, men man påvisade, att Första Kammaren ofta gick vinnande ur de gemensamma voterin-garna och att risken i detta fall således icke vore så stor.

Och i hvad mån hafva dessa förutsättningar gått i fullbordan? Ja, mina herrar, Första Kammaren antog förslidet år det s. k. Billingska förslaget, men hur gick det i Andra Kammaren? Tryc-ket af Första Kammarens beslut var där icke tillräckligt positivt. Trots det att skattevillkoret ej var fäst vid vare sig Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets förslag, föllo båda förslagen i Andra Kammaren, Kungl. Maj:ts med 50 röster mot 174 och konstitutionsutskottets med 108 röster mot 116. Lockelsen, som skulle ligga i Första Kammarens hänsyn att icke vidhänga skat-tevillkoret, visade sig icke äga nog dragningskraft, och i och med detsamma blefvo också förhoppningarna illusoriska att man genom ett beslut då skulle förekomma framläggandet af ett ännu sämre förslag.

Och hvad beträffar optimismen om skattebestämmelserna, hur har den utfallit? Jo, Första Kammaren antog enhälligt herr Tamms motion i år. Andra Kammaren afslog den utan votering. När så har skett med den sammansättning, som Andra Kammaren nu har, så lära väl förutsättningarna vara rätt små att få dessa skatte-bestämmelser genomförda, då Andra Kammaren får ett mera ra-dikalt skaplyne än nu.

Hvad beträffar den antydan, som gjordes om Första Kam-marens framgång i de gemensamma voteringarna, så hafva vi ganska färska exempel på, hur det förhåller sig med den saken. Och de äro nog icke enstaka företeelser. Vi hafva erfarenhet där-om från många föregående år, och erfarenheten bestyrker, att med-kammaren har makten i de gemensamma voteringarna och äfven vet att begagna sig därpå.

Tro herrarna verkligen under sådana förhållanden, att det under lång tid framåt är att vänta eller hoppas på någon ändring i fråga om skattebestämmelserna och deras grundlagsfästande på annat sätt än på kompromissens väg, hur förhatligt, huru mot-bjudande det ordet än kan förefalla? Jag sade, att man på lång

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

tid framåt icke kan vänta någon ändring, och därmed menar jag, att man håller fast vid det gamla, om man icke af särskilda förhållanden tvingas till en ändring, och dessa särskilda förhållanden, de komma efter mitt förmenande att framträda i ödelagda näringar, ruinerad industri och flyktadt kapital. Sådana fakta skola omstämman mening, ty de komma oförtydligt att visa, att den icke grundlagsfästade inkomstskatten, den icke kontrollerade skatteskalen har så fruktansvärda konsekvenser, att kapitalet nödgas att utvandra, och då — men då är det kanske för sent — får man ögonen öppnade för nödvändigheten utaf att skydda näringarna på det sätt, som här i motionen är framhållet.

Ja, mina herrar, då man har denna ovisshet framför sig på det ekonomiska området och då, huru än bestämmelserna ordnas, vid utsträckning af rösträtten ingen lär kunna betyga, huru den kommer att fungera, om till nytta eller till dess motsats för vårt samhällslif, så bör det icke kunna väcka undran eller förvåning, att man nu söker omgärda vårt arbete med ett skydd, med en trygghet, som endast kan vara till nytta icke blott för alla dem, hvilkas uppgift det är att skapa och leda arbetet, utan äfven för alla dem, som hafva till uppgift att utföra arbetet.

Det har påståtts, att det var ett oerhördt förbiseende, att, då grundskatterna aflöstes, de nya skatter, som skulle ersätta dessa, icke blefvo ordinarie skatter. Vederhäftigheten af detta påstående framgår oförtydligt af den tablå, som finnes intagen i vår motion. Denna tablå är upprättad af den man, som inom vårt land bäst utaf alla kan vara i tillfälle att göra en dylik jämförelse, och den är tillförlitlig. Disproportionen emellan statens ordinarie inkomster och statens utgifter vid tiden för det nya representations-skicketets införande och nu faller bjärt i ögonen. 25 % förr, $\frac{1}{2}$ % nu. 25 % var proportionen mellan de ordinarie inkomsterna och utgifterna i slutet af 1860-talet, och nu är den $\frac{1}{2}$ %.

Det ligger något osundt, något abnormt i detta sätt att sköta statens finanser, att staten för tillgodoseende af sina uppgifter och för fyllande af sin budget skall vara hänvisad till inkomster, som icke allenast kunna väsentligt fluktuera, utan äfven kunna göras beroende af den ena eller andra stämningen inom representationen. Äfven detta talar och manar till ett fastslående af skattebestämmelsen.

Af en annan redogörelse, som finnes intagen i vår motion, framgår, att man inom de flesta länder ansett fastheten i detta afseende, nämligen i fråga om skatteförhållandena, kräfvat, att representationens båda hälfter skola vara ense om beslutet. Huru sedan hvardera hälften förfogar öfver sin rätt, det blir ju en annan sak, och det visar sig af redogörelsen, att i detta fall går det ganska olika till.

Hvad nu rösträttsfrågan beträffar, är det verkligen någon af herrarna, som har någon fast tro på, att den i år skall vinna sin lösning? Om Första Kammaren tager något af förslagen om proportionella val, tro då herrarna, att det finnes förhoppning

om, att Andra Kammaren kommer att sluta sig till ett sådant förslag? För min del är jag förvissad om, att förhoppningarna i detta fallet äro mycket små. Proportionalismen och de stora valkretsarna hafva icke djupa rötter i Andra Kammaren. Stämningen för dessa nyheter är ljum, och de, som rösta för desamma, åtminstone en stor del, göra det icke af känsla för dem, icke af entusiasm, utan för att hafva något vidgjordt åt saken. Kanske till sist faller rösträttsfrågan äfven i år, och hvar stå vi då? Det vet ingen.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Men, mina herrar, hvad som är visst och sant, det är, att lika viktig som rösträttsfrågan är, lika viktigt är det att tillse och befrämja den sunda utvecklingen af våra näringar, om vårt land skall hafva bärkraft att kunna möta behofven på alla områden, och i och för detta är det åter af vikt, att frågan om skattebestämmelsernas grundlagsfästande hålles vid lif, intill dess den vunnit en tillfredsställande lösning och att icke något tillfälle försummas för vinnande af detta mål.

Och då detta mål efter min förmening icke lärer stå att vinna, förrän det är för sent på annat sätt än att skattefrågan sammanställes med någon annan stor samhällsfråga, så kan jag icke finna annat, än att alla de, som hafva denna mening, böra sluta sig till motionen och till reservationen och främja lösningen af båda dessa frågor gemensamt.

I olikhet med herr statsministern har jag den öfvertygelsen, att dessa båda frågor skola till sist gå fram gemensamt såsom det enda möjliga sättet för att lösa *båda* frågorna, och så viss är jag om riktigheten af denna min förutsättning, att jag för min del kommer att rösta mot hvarje rösträttsförslag, som framlägges, utan att samtidigt båda frågorna bringas till sin lösning.

Utaf hvad jag nu yttrat, herr grefve och talman, framgår det, att jag sluter mig till den af herr Lars Berg m. fl. afgifna reservationen. Till den yrkar jag vördsamt bifall.

Herr Blomberg: Då jag nu går att yrka bifall till konstitutionsutskottets framlagda förslag, tror jag, att jag kan fatta mig tämligen kort. Jag måste emellertid såsom inledning till detta mitt yrkande framhålla några synpunkter med anledning af de uttalanden, som här blifvit gjorda såväl från statsrådsbanken som af den siste talaren.

Af det yttrande, som hans excellens herr statsministern nyss hade, framgick det, att han till fullo erkände, att konstitutionsutskottets hemställan till Riksdagen i det stora hela går i samma riktning som den kungl. propositionen. Likaväl som den är utskottets hemställan buren af en ärlig sträfvan att omedelbarligen föra rösträttsreformen till ett bestämdt resultat, genom hvilket man kunde komma att bland de röstberättigades antal i vårt land införa många nya krafter, hvilka eljest ganska länge skulle kunna förblifva utestängda på grund af förutvarande bestämmelser, äfven om de valberättigades krets redan med de

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

gamla bestämmelserna allt mer och mer utvidgas. Han förmenade emellertid, att de ändringar, som utskottet föreslagit i den kungl. propositionen, skulle innebära en väsentlig försämring i denna proposition. Jag vill med afseende därå erinra, att detta i viss mån nog var regeringens tanke i följd afven om de förändringar, som då af utskottet framställdes, men flera af dessa förändringar hafva dock i år blifvit upptagna i den kungl. propositionen; och jag hoppas, att de ändringsförslag, som utskottet nu ytterligare framställt, skola i denna kammare erkännas såsom fullt berättigade och kloka.

Jag skall nu upptaga dessa spörsmål hvart för sig.

Först hafva vi stadgandet i 17 § R. O. angående direkt skatteplikt till staten såsom ett bestämdt villkor för åtnjutande af rösträtt.

Man har sagt, att detta skulle innebära ett underkännande af den allmänna rösträttens princip. I förbigående vill jag nämna, att denna princip är en mycket oklar princip, ty ingenstädes, där man har hvad man kallar allmän rösträtt, är den klädd i samma former. Ingenstädes äro villkoren för den allmänna rösträtten, sådan den i alla fall anses förefinnas, lika; de skifta alltefter folkets föreställningssätt; alltefter olika folks utvecklingshistoria har den s. k. allmänna rösträtten blifvit på olika sätt formulerad. Och det synes mig vara en riktig tanke, att äfven vi — om vi skola införa en utvidgning af den politiska rösträtten, som sträcker så långt som vi möjligen våga och därhän, att den kommer inom den s. k. allmänna rösträttens ramar — följa vår egen utvecklings anvisningar och iakttaga de förutsättningar, som våra lagbestämmelser i öfrigt betinga. Nu är det så, att den bestämmelse, som utskottet föreslagit i 1 punkten af 17 § R. O. alldeles icke är ett villkor, som är uppställt i och för sig, utan ett villkor, som är ditsatt, både därför att det i och för sig synes berättigadt och framför allt därför att det står i ett nödvändigt sammanhang med de principiella bestämmelser, som regeringen själf föreslagit i paragrafens fortsättning. Detta sistnämnda motiv blef under diskussionen förlidet år mycket skarpt betonadt här i kammaren. Såsom då framhölls, måste det blifva något för allmänheten synnerligen svår fattligt, att den ene, som erlägger direkt skatt till staten, men af tillfällig sjukdom eller ekonomisk olycka blir oförmögen att, något af åren närmast före den tid rösträtten skall utöfvas, betala sin skatt, skall, därför att han ansetts kunna betala direkt skatt till staten, uteslutas från rösträtt, men däremot en annan, som är och varit så i allo inkompetent att sköta sina egna angelägenheter, att han icke ens kunnat påföras direkt skatt till staten, skall oakadt denna erkända oförmåga vara röstberättigad. Det är motsägelsen i dessa bestämmelser, som utskottet ansett böra undanröjas. Hvad det oförmålda villkoret för öfrigt angår, vill jag fortfarande och oafsedt herr statsministerns invändningar påstå, att det har mycket goda skäl för sig. Det kan icke anses vara annat än en riktig bestämmelse, att den, som skall

hafva rätt att utöfva politisk rösträtt, bör åtminstone vara knuten till staten på det sättet, att han måste erlägga någon direkt skatt — den må vara aldrig så liten.

Det glädde mig, att man vid försvaret af den kungl. propositionen i år icke längre försökte göra gällande samma sats som förlidet år, eller att man möjligen kunde pålägga en direkt skatt för alla till ett minimibelopp af flera kronor. Detta vore ju endast ett skrämskott, hvarmed man icke imponerade på någon.

Nu har man åter framhållit, att man genom detta villkor komme att utesluta kategorier, som visserligen borde hafva rösträtt. Men ser man närmare efter, hvilka därigenom, d. v. s. genom att ej erlägga mantalspenningar, blifva uteslutna, så gäller detta egentligen personer, som på grund af fattigdom eller sjukdom anses oförmögna betala detta lilla skattebelopp. Af alla de män öfver 25 år, som skulle blifva från rösträtt uteslutna på grund af denna bestämmelse, uppgående till nära 121,000, äro 119,000 befriade från betalande af mantalspenningar på grund af fattigdom eller sjukdom. Att alla dessa icke åtnjuta fattigvård beror i många fall därpå, att de åtnjuta understöd från annat håll inom sina kommuner än den egentliga fattigvården. Hvilka återstå sedan? Endast omkring 2,000 personer. Af dessa lära nog åtskilliga vara lösdrivare, som väl icke kunna sägas vara lämpliga att utöfva politisk valrätt. Så har man erinrat om den grupp af värfvad manskap vid armén och flottan, som åtnjuter frihet från erläggande af mantalspenningar. Hvad denna grupp angår, tror jag emellertid icke, att man i våra dagar behöfver fästa större afseende vid densamma, ty om jag icke är illa underrättad, finnas numera endast mycket få, som hafva nått 25 års ålder och som tillhöra den kategorien; och om några värfvade äro öfver 25 år, hafva de nog i allmänhet kommit i den ställning, att de få betala direkt skatt till staten ändå. Jag tror således, att invändningen med afseende å dessa är ytterst oväsentlig. För öfrigt vill jag påpeka, att detta villkor om direkt skatteplikt till staten anses vara af betydelse icke blott inom Första Kammaren, utan äfven af många inom Andra Kammaren, hvilket styrkes såväl af motioner, som väckts i denna kammare, som af ett par reservationer, som väl gå i en annan riktning än majoritetens förslag, men som dock bland sina rösträttsvillkor uppställa fordran på direkt skattskyldighet till staten.

Det har vidare sagts, att det icke skulle bero på den röstberättigade, om han får betala denna skatt. Jo, hvar och en, som verkligen *kan* och *vill* betala mantalspenningar, blir nog också påförd sådana, och bestämmelserna om befrielse äro sådana, att, om vederbörande i en kommun begå något öfvergrepp, det för statens myndigheter lär vara både en rätt och en plikt att åstadkomma rättelse, så att den befriande myndigheten icke öfverskrider sin befogenhet.

Jag kommer nu till den *andra* punkten, som gäller införande i riksdagsordningen af vallagens principiella bestämmelser. Med

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

afseende härå har man uttalat, att detta visserligen kunde vara fördelaktigt öfver hufvud taget för att få enhet och öfverskådlig het i grundlagens framställning af valsystemet; men — har man sagt — det skulle dock vålla stora svårigheter. Jag åter tror icke, att dessa svårigheter äro sådana, att de icke kunna öfvervinnas. Vill man verkligen få fram en fullständig bild af det system, som är ifrågasatt, och af de principer, man har velat göra gällande, är det naturligt, att systemet och principerna måste i grundlagen upptagas. Ty hvad gälla dessa omstridda bestämmelser? De gälla i första rummet det egendomliga undantagsförhållandet, att personer möjligen kunna blifva förklarade såsom representanter utan att vara i egentlig mening valda; riksdagsordningen skulle utan sådant tillägg innebära en allmän regel om riksdagsmannaskapets grundande allenast på val, under det att vallagen skulle supplera med regler, som innebära undantag från väljandet. Om ett sådant undantag är nödvändigt, bör det stå i grundlagen.

På samma sätt förhåller det sig med karakteriserandet af valsystemet. När i grundlagen helt enkelt står, att valen skola ske omedelbart och proportionellt, frågas: Hvad säger i våra dagar en grundlag egentligen, som har ett sådant stadgande? Jo, den säger nästan ingenting, ty det finnes numera, såsom hvar man vet, en hel stor samling af valformer, som man rubricerar såsom proportionella, och denna mångfald, som redan finnes, växer för hvarje dag. Herrarna torde komma ihåg, att de proportionella valformerna blott i vårt land hafva ökat's ganska snällt under denna riksdag, och det ända in på sista tiden. Därför bör det stå i grundlagen, hurudant det proportionella valsystemet är, som man vill tillämpa, ty då först vet man hvad grundlagsbudet gäller.

En annan principiell bestämmelse, som i riksdagsordningen blifvit af utskottet intagen, och som äfven där nödvändigt bör hafva plats, afser den nyheten, att man nu tänker sig ersättare för dem, som ursprungligen blifvit förklarade vara representanter. Detta innebär en så stor afvikelse från riksdagsordningens grundsatser, att bestämmelserna därom ovillkorligen böra i grundlagen ingå. Men nu har man sagt, att man kan hjälpa sig med hänvisningar till vallagen. Ja, hänvisningar äro mycket bra och lämpliga i den mån de afse detaljbestämmelser med hänsyn till de principiella föreskrifter, som riksdagsordningen själf innehåller; men de få icke afse själftva grundreglerna. Slutligen har förklarats, att följden af det af utskottet föreslagna intagande i riksdagsordningen af stadganden, som Kungl. Maj:t förbehållit åt vallagen, skulle blifva, att dessa bestämmelser skulle utgå ur vallagen, som sålunda skulle gifva en ofullständig bild af valsystemet. Hvarför det? Jag finner ingen grund, hvarför icke bestämmelserna, därför att de stå i riksdagsordningen, skulle kunna finnas äfven i vallagen och, såsom utskottet nu i år tänkt sig saken, till och med ordagrant lika. Detta är ingenting nytt för vår lagstiftning. Jag erinrar om huru bestämmelser i regeringsformen orda-

grant finnas upprepade i riksdagsordningen. Detta är hvarken oriktigt eller olämpligt. För att gifva en fullständig bild af systemet bör just vallagen ur riksdagsordningen upptaga där införda bestämmelser för att sedermera utveckla dem med detaljbestämmelser.

På grund af hvad jag anfört synes det mig, att konstitutionsutskottets förslag bör i alla omförmälda afseenden vara att föredraga framför Kungl. Maj:ts.

Om jag än anser mig kunna utan omnämmande lämna öfriga motioner och framställningar, bör jag dock med några ord yttra mig rörande det förslag, som blifvit framställt af herr Lundberg m. fl., som blifvit förordadt i den af herr Lars Berg m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, och till hvilket den högt ärade talare, som nyss lämnade talarestolen, yrkade bifall. Jag ber att få betona, att konstitutionsutskottet och särskildt den majoritet, som står bakom utskottets betänkande, öfver hufvud taget hyser samma mening som den ärade talaren i afseende å nyttan och nödvändigheten af en sådan grundlagsändring, som motionärer och reservanter föreslagit. Men utskottet har ansett, att hvarje fråga, som är af sådan vikt och betydelse som den här föreliggande rösträttsreformen, bör såvidt möjligt hållas fri från främmande insatser, för att den må kunna med större lätthet genomföras. För utskottet har det nämligen varit af bestämmande intresse att söka nu föra rösträttfrågan till ett verkligt resultat eller att åtminstone få fram ett förslag, omkring hvilket kunde samlas en majoritet i denna kammare, som kunde genom sitt beslut ådagalägga, att den verkligen ville en rösträttsutvidgning af mycket väsentlig omfattning, ehuru under sådana förutsättningar, att däri skulle finnas garantier mot alltför svåra omedelbara följder af den stora utvidgningen. Men man har också ansett, att man icke borde upptaga i sitt förslag några bestämmelser, som måste verka försvårande för det förslags framgång, som man har velat frambära. Därför har utskottets majoritet ansett riktigast att icke vid förslaget anknyta annat än sådant, som står i innerligt samband med rösträttsreformen i och för sig, således bestämmelser, som afse rösträttsvillkoren och valsystemet samt hvad därmed äger omedelbar förbindelse. Det är nämligen enligt vårt förmenande ett betänkligt tillvägagångssätt att, sedan en dylik reform blifvit framlagd i en viss omfattning, söka i densamma införa nya och mycket viktiga bestämmelser af en annan art och för andra områden, ty därigenom aflägsnar man otvifvelaktigt möjligheten att nå det resultat, hvartill man syftar, nämligen att få igenom en rösträttsreform, som redan ganska länge stått på dagordningen och som kammaren genom föregående beslut erkänt sig vilja främja.

På grund häraf tillåter jag mig yrka afslag på denna reservation liksom på öfriga reservationer och yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan, att de af konstitutionsutskottet formulerade grundlagsparagraferna må förklaras hvilande.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr Afzelius: Det kan naturligtvis icke vara min mening att söka i en fråga, som vid förra riksdagen genomgick en så grundlig behandling, framföra några nya synpunkter, men då jag icke under förra årets riksdag hade plats i denna kammare, anser jag det vara en rätt liksom en skyldighet att angifva min ståndpunkt i frågan.

Jag hörde år 1902 till dem, som anslöto sig till herr Hugo Tamms yttrande; jag gjorde det, därför att den breda bas, på hvilken rösträtten där ställdes, syntes mig bäst öfverensstämma med det, som dock låg bakom — den allmänna värnplikten — och att den var i och för sig den enda, som kunde befria samhället från dessa ständiga ryckningar, hvilka censusbestämmelser alltid föra med sig. Men i samband därmed ställdes en anordning, som skulle bereda trygghet för att minoriteten icke blefve utesluten från allt inflytande på sammansättningen af Andra Kammaren.

Jag förbisåg icke då och har aldrig förbisett, att en anordning med proportionella val var förenad med åtskilliga praktiska svårigheter särskildt i vårt land; men jag höll före, att den breda och klara bas, på hvilken man kunde ställa själfva rösträtten, innebar en fördel, som mer än väl uppvägade dessa svårigheter. Och när sedan den tillsatta kommittén framlade sitt förslag och visade, att dessa svårigheter dock ingalunda voro så stora, som man hade förespeglat, föreställde jag mig möjligheten, att på denna väg rösträtten skulle kunna föras fram under samverkan af eljest skilda politiska åskådningssätt — möjligheten af det, som dock framför allt vid denna fråga borde eftersträfvast: en nationell samling. Det har icke blifvit så. Till den naturliga motviljan mot en i vårt land opröfvad nyhet, förenad som den är med vissa iögonenfallande svårigheter, till denna motvilja har på vissa håll sällat sig farhågan för att minoriteten på denna väg skulle få för mycket, få för stort inflytande. Man har sett detta enligt min uppfattning i sann mening demokratiska rösträttsförslag betecknas såsom en skenreform.

Det för mig kardinala vid de proportionella valens användande har såsom sagdt varit, att de på ett sätt, hvars rättvisa ingen kan förneka, bereda trygghet för att de samhällsintressen, som äro minoriteternas, icke uteslutas från representation i Andra Kammaren. »Nå», säger man — det talet hör man icke så sällan — »dessa intressen äro ju representerade här, i denna kammare; gör man blott Första Kammarens maktställning riktigt säkert lagfäst, så är minoritetens rätt tryggad också.» Nej, mina herrar, för mig gäller icke detta. Vårt representationsskick innersta grundtanke är den, att kamrarnas arbete skall vara ett samarbete och icke en kamp om makten. För det ändamålet, för att så skall kunna blifva, är nödvändigt, att, om också hvardera kammaren har sin olika karaktär, denna åtskillnad icke får växa ut till oförmedlad motsättning. Ty däraf kommer icke en lugn utveckling, däraf kommer brytning. Och det vill jag för min del

säga, att ingen maktställning kan grundas uteslutande på paragrafer.

Dessa äro, i få ord angifna, mina synpunkter för frågans bedömande. Därpå följer, att jag naturligtvis helt ansluter mig till grundtanken i Kungl. Maj:ts och utskottets därmed i det hela öfverensstämmande förslag. Hvad skiljaktigheterna mellan dessa förslag beträffar, vill jag om dem endast säga det, att ingen af dem är för mig af den afgörande betydelse, att mitt beslut i frågan är därpå beroende. I den ena delen, den reella, förmodar jag, att kammaren är sinnad att utan vidare vidblifva sitt beslut från förra riksdagen. Och hvad den andra olikheten beträffar, den rent formella, som konstitutionsutskottets ordförande nyss berörde, så vill jag för min del icke neka till att i denna del utskottets förslag synes ha ett visst företräde framför Kungl. Maj:ts.

Af hvad jag nu anfört följer, herr talman, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Hasselrot: Jag föreställer mig, såsom tämligen visst, att kammaren med vidhållande af den mening, åt hvilken kammaren gaf uttryck förra året, kommer att antaga föreliggande förslag om proportionella val för Andra Kammaren, i enlighet med vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, och skall jag för min ringa del med min röst bidraga till hvilket af dessa förslag, som visar sig hafva kammarens sympatier. Om nu Andra Kammaren fattar enahanda eller likartadt beslut, är allt godt och väl, men såvidt jag förstår, måste man utgå från den möjliga förutsättningen, att Andra Kammaren fattar ett annorlunda beslut, ett beslut, gående ut på enmansvalkretsar och majoritetsval. Om så blir förhållandet, kan icke sammanjämkning nu äga rum, utan frågan skulle för denna riksdag hafva förfallit, och det anser jag vara ett ytterligt ödesdigert resultat. Då frågar jag: Finnes någon utväg att undgå detta resultat? Jag tror, att en sådan utväg kan finnas. Kammaren behagade erinra sig, att bland de flera förslag, som i rösträttsfrågan framkommit, äfven finnes en motion, som väckts af herr Sjöcrona och som utgår från det s. k. kommunalstrecket samt är baserad på majoritetsval och skillnad mellan land och stad samt förening i särskilda valkretsar af städer, municipalsamhällen och köpingar. Detta förslag framlades af konstitutionsutskottet 1902 och vann då ganska stark tillslutning icke allenast i denna kammare, utan äfven i Andra. Nu förefaller det mig, att det vore lyckligt, om kammaren jämte någotdera af föreliggande förslag angående proportionella val jämväl antoge detta herr Sjöcronas förslag såsom hvilande, parallellt och jämsides med det andra. Därigenom har man icke afskurit möjligheten att vinna ett resultat vid denna riksdag.

Man har svårt att tänka, huru förhållandena komma att ställa sig för framtiden, om det här blefve ett rent negativt resultat: våldsamma, häftiga agitationer, nya och främmande förslag, säkerligen mer radikala, än de vi hittills hafva sett. Om

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

därför något kan göras för att komma till ett positivt resultat vid denna riksdag, bör det enligt mitt förmenande icke underlåtas.

Det är emellertid en ny detalj i herr Sjöcronas förslag beträffande valrätt för kvinnor, som äro kommunalt röstberättigade. För min del ställer jag mig sympatisk till detta förslag, men fruktar, att det vore mindre klokt och riktigt att rycka in kvinnornas rösträttsfråga nu bland de många andra tvistefrågorna. Jag tror det är lämpligt, att denna fråga en gång i framtiden löses för sig själf.

Jag tillåter mig, på grund af hvad jag anfört, hemställa, att kammaren, jämte det beslut kammaren fattar angående förslaget om proportionella val, måtte såsom hvilande antaga herr Sjöcronas förslag med den modifikation, att 14 § ändras till annan lydelse, så, som jag tillåter mig att läsa upp den: »Valrätt tillkommer i den kommun, där han bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man».

Herr Billing: Det är icke mycket tilltalande att i samma fråga uppträda gång efter annan, så som jag haft tillfälle att göra beträffande den politiska rösträtten. Jag skall dock försöka att icke repetera mig själf alltför mycket och äfven undvika att upprepa hvad föregående talare hafva sagt. Därför skall jag heller icke inlåta mig på något bemötande af vice talmannens anförande; han vet, liksom alla veta, att jag skulle anse framgång för hans förslag vara önskvärd; men jag har icke någon förhoppning om sådan. Det är blott en punkt jag vill fästa uppmärksamheten vid i fråga om vice talmannens förslag. Jag ställer upp frågan: Hvilket vore önskvärdast, att ett riksdagsbeslut komme till stånd utan fasthållande af proportionell valmetod, men med herr Lundeborgs appendix angående inkomstskatten, eller att icke få inkomstskattebihanget, men behålla den proportionella valmetoden? För min del sätter jag större värde på det senare alternativet, och det af den enkla grund, att skattevillkoret lämnar garanti endast åt ett håll samt sträcker sig endast öfver ett segment af ett område i vårt politiska lif, då däremot det proportionella valsättet innehåller garanti i fråga om alla ärenden, som komma under Riksdagens behandling.

Ett förslag, som omtalats, icke i dag under diskussionen, men annars såsom möjligen acceptabelt, är det, som går under namn af Mosseboförslaget. Därför ber jag få säga ett par ord om det. Förutsättningen, för att detta förslag skulle innebära någon garanti i konserverande riktning, är, att landvalkretsarna skulle kunna bibehållas någorlunda obesmittade af de radikala krafter, för hvilka man fruktar. Men hvar finnes någon grund för antagandet, att dessa valkretsar skulle kunna hållas obefläckade? När man bär på den förhoppning, jag nu antyd, stöder den sig på en så gruffigt bräcklig grund som den, att blott Skåne skulle vara tillgängligt för den socialdemokratiska ledningen, men att så snart man komme öfver Hallandsås eller Smålandsgränsen,

skulle man kunna så att säga renodla landtbefolkningen, hålla den fri från det socialistiska regementet. Nu kunde snarare antagas, att om någon del af befolkningen skulle hafva motståndskraft mot detta, så skulle det snarare vara skåningarne, som ju äro ganska långsamma i att ändra ståndpunkt och bättre ekonomiskt situerade än sina likar i allmänhet. Det skulle därför vara mer skäl att frukta för socialdemokratiska inflytanden på befolkningen i andra landsändar; men man försöker här vagga in sig i vackra drömmar, ur hvilka jag trodde man hunnit vakna upp, i hvilka man talar i sömnen på detta sätt: »socialdemokratien får icke fäste i vårt land». Nu tror man, att den kan få fäste i Skåne, hos dess landtbefolkning, men i Småland, Halland, Blekinge eller i synnerhet Bohuslän skulle den icke få något fäste.

Så vill jag, då ingen annan gjort det, öfvergå till en smula kritik af den reservation, som väl antagligen har de största kraftorna bakom sig i Andra Kammaren, nämligen den af herrar Callerholm, Bergström, Darin och Staaff afgifna. Om herrarna läst den, har det helt visst icke kunnat undgå herrarnas uppmärksamhet, att sällan väl en reservation i en stor fråga varit svagare för att icke säga sämre motiverad. Tvenne skäl anföras för afslag å utskottets betänkande; jag ber att få taga dem i betraktande hvar för sig. Det första skälet, hvarför man icke vill vara med om utskottets förslag, är, att det skulle stå i direkt strid mot en stark allmän opinion. Först och främst har jag icke lärt mig att tillmäta en okontrollerad opinion afgörande betydelse, men för det andra bestrider jag, att det finnes en sådan allmän, stark opinion mot det proportionella valsättet; det finnes hvarken en allmän eller en stark och ännu mindre en stark allmän. Jag vägar i motsats till reservanternas påstående säga, att det proportionella valsystemet vunnit en ganska stor tillslutning i vårt land, nämligen bland dem, som gifvit sig tid till att sätta sig in i detsamma. Och där opinionen går emot detta valsystem, där tror jag det i de allra flesta fall bero antingen på okunnighet om detsamma eller på tillskyndelser från främmande håll. För att belysa, huru mycken okunnighet det råder i denna sak, ber jag få tala om en liten historia, som berättades för mig under påsken i Lund. Vid en undervisningstimme i statslära vid folkskoleseminariet genomgick man grunderna för vår statsrätt, hvarvid äfven det proportionella valsystemet kom på tal, och då läraren frågade en af lärjungarna, en af de mest vakna, hvad som menades med detta valsystem till Riksdagen, svarades det: »jo, det består däri, att hvar och en röstar i proportion till sina inkomster.» Det var en af de vaknare eleverna där och således en af de vaknare medlemmarna af vår befolkning, som gaf sådant svar. Har man icke blifvit bättre undervisad, är det icke underligt, att opinionen är emot förslaget. För öfrigt veta herrarna lika väl som jag, att opinionen mot det proportionella valsättet icke vuxit upp af sig själf; den är åstadkommen hufvudsakligen genom att resolutioner sammansatts i Stockholm och så burits ned till de olika orterna.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Så har man sammankallat möten för att ropa bifall till de färdiggjorda resolutionerna.

Det heter vidare i reservationen ordagrant: »så mycket mer, som man väl känner, att icke i någondera kammaren förefinnes verklig öfvertygelse om lämpligheten af ett sådant valsätt i dylika fall». Vilja herrarna vara så goda att ett ögonblick ägna de orden uppmärksamhet. För min del vill jag säga, att jag tror mig aldrig i ett Riksdagens utskottsbetänkande hafva läst något mer oförsynt. Man brukar bära respekt för andras öfvertygelse. Det kan vara tvifvelaktigt, om det krafvet är berättigadt; ty det kan med rätt krävas respekt för en människa med annan öfvertygelse än ens egen, men icke för öfvertygelsen själf, om man anser den galen. Men att i en officiell handling påstå om oss alla, som talat och röstat för det proportionella valsättet, att vi gjort det utan verklig öfvertygelse, således mot vår öfvertygelse! Hvad skall man säga om ett sådant sätt att behandla sina motståndare? Regeringen har framlagt förslag om sådant valsätt två gånger. Första Kammaren har antagit detsamma två gånger, och i Andra Kammaren hängde det ju på några få röster att det blifvit godkändt, och så säga ändå dessa herrar, att icke i någondera kammaren någon verklig öfvertygelse finnes till dess förmån. Nog måtte väl ståndpunkten vara svag, då man tager sin tillflykt till sådana argument.

Om en historieskrifvare en gång skall skrifva berättelsen om rösträttsfrågans öden i svenska Riksdagen i början af 1900-talet, tror jag han kommer i stort bryderi, när han skall försöka taga reda på den fraktions ståndpunkt, som representeras af den utaf mig kritiserade reservationen.

Hvilken ståndpunkt har det riksdagspartiet haft i de hittills förflutna åren af 1900-talet? 1902 bidrog det väsentligen till aflåtandet af den underdåniga skrifvelsen om utredning af det proportionella valsättet; 1902 valdes många, för att ej säga de flesta, af dess ledamöter på programmet: utvidgad rösträtt med proportionsval; 1903 afgaf den kommitté, som fått sig utredningen af denna sak uppdragen, sitt betänkande, och ledamöterna från sagda riksdagsfraktion i kommittén rekommenderade detta varmt. 1904 ändrade de och deras meningsfränder ståndpunkt; 1904 års riksdagsdebatter från deras sida visade åt ett håll och deras slutliga vota visade åt ett annat. Nu har man hunnit så långt, att man i den dem tillhörande pressen får se, att det kungl. förslaget lär vara ett reaktionärt förslag. Här föreligger i år motion från samma håll, och om herrarna vilja se — jag skall icke läsa upp det — hvad det står på pagina 123, 127 och 128, så finna herrarna, att motionärerna beredt sig portar för att genom dem komma från detta förslag samt gifvit löften att i framtiden göra allt hvad de kunna för att komma ifrån det. Nyss omtalade tidningarna, att en af de mest bestämmande partimännen skulle, på ett folkmöte tror jag det var, hafva förklarat sig önska bifall till den socialistiska riksdagsmotionen.

Man vill framför allt komma från den proportionella valmetoden. Jag skall nu icke hålla något långt loftal öfver denna, utan endast i några satser säga, hvarför jag alltjämt sätter stort värde på densamma. För det första därför, att den lägger en rättvis grund; den uttalar icke blott en rättvis princip, utan sätter i rörelse en rättvis valmetod. Den är icke en blott abstrakt sats, utan också något, som kan effektueras genast. För det andra: någon annan därmed jämförlig metod i förmåga att bereda rätt för minoriteten, d. v. s. de nu röstberättigade, gentemot majoriteten, de nye valmännen, har icke uppfunnits, och jag tror icke den kan uppsökas. För det tredje: den är politiskt uppfostrande; motståndarne säga: partibildande. Jag säger: politiskt uppfostrande, emedan den mer än något annat är ägnad att lära oss konservativa eller moderata att icke vara alltför doktrinära eller envetna, utan att i stället sluta oss tillsammans mot redan existerande radikala partier. Den är slutligen moraliskt hälsosam. Hvarje val innebär en fara att ställa människor emot hvarandra. Faran blir större, i samma mån som den ena anser sig vara orättvist behandlad; mindre, i samma mån som han måste medgifva, att han fått sin rätt. Vid majoritetsval gifves åt minoriteten ingen rätt; proportionella val gifva åt minoriteten så stor rätt, den kan begära.

Jag vill sluta med att lifigt uttala min förhoppning om att Första Kammaren skall i år i hufvudsak vidhålla samma beslut, som den fattade i fjol. Nyss har den siste talaren framkommit med ett *novum emergens*, ett visserligen icke sedan i går, men sedan i förrgår för mig alldeles oväntadt uppslag. Första Kammaren skulle på samma gång fatta tvenne beslut i frågan och för sin del förklara hvilande både utskottets och herr Sjöcronas förslag. Jag skall icke inlåta mig på kritik af herr Sjöcronas förslag i och för sig, men som min mening uttala, att jag anser knappt något oriktigare eller oförståndigare kunna ske, än om Första Kammaren i dag fattade tvenne så skilda beslut; tvenne så skilda, ty dessa förslag, mina herrar, representera alldeles olika principer. Och om Första Kammaren fattar beslut i öfverensstämmelse med herr Hasselrots förslag, kan sättas i fråga, om den verkligen antager till hvilande *tvenne* förslag. Ja, formellt, men realiter vore det inte mer än ett, ty dess beslut innebure ett frångående af det gamla och ett antagande af ett nytt, ty sade vi i fjol, att ett visst förslag är bra, men förklara i år, att ett annat med detta alldeles olika är bra, så är det icke mycket bevändt med vår kärleksförklaring till det första, och alldeles uppenbart är, att vi affallit från den första kärleken samt gått öfver till det andra förslaget. Ett sådant beslut vore enligt min uppfattning icke formellt, men realiter alldeles detsamma som att frångå kammarens förra beslut och bifalla herr Sjöcronas förslag. Hvad tro herrarna det skulle åstadkomma? Hvad tro herrarna, att man i landet skulle säga om Första Kammaren, ifall dess beslut blefve sådant? Den skulle förlora mycket af den prestige, som den oemotsägligen vunnit genom sitt sätt att upptaga och behandla rösträttsfrågan. Huru tro

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

herrarna, att valrörelsen i höst skulle utfalla? Kammarens beslut skulle sprida den största förvirring, ty i konstitutionella frågor förvirrar det lika mycket, om det finnes två program, som om det finnes tio. Det blefve den fullständigaste förvirring, och Första Kammaren hade förlorat den position, som den i frågan intagit, och åt hvilken äfven motståndarne tvingats att mot sin vilja gifva erkännande. Det skulle sägas: där hafva vi ett exempel, och kanske det komme att sägas: ett exempel bland många andra, på att Första Kammaren icke stannar vid sin ståndpunkt, utan då ett förslag viftar från något håll inom Andra Kammaren, vänder den sig åt detta håll. Nej, mina herrar, jag slutar med att på det lifligaste anhålla, att Första Kammaren måtte vidhålla samma ståndpunkt, som den i frågan intog i fjol, och således inför landet presentera sig i detta ärende liksom Första Kammaren förut gjort, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Berg, Gustaf Axel: Jag skall till en början be att få säga ett par ord i fråga om valet mellan det kungliga förslaget och utskottets förslag. Såväl vid denna riksdag som vid den närmast föregående har jag i fråga om detta val obetingadt ställt mig på den ståndpunkt, att Kungl. Maj:ts förslag har företräde framför utskottets, och detta både hvad angår 17 § och 19 §. Det är öfverflödigt att nu efter herr statsministerns anförande ingå på någon vidare utläggning af skillnaden i innebörd mellan dessa olika förslag. Beträffande 17 § skall jag blott be att få med anslutning till fullo till hvad herr statsministern med afseende därå yttrat påpeka, att det allt är en orättvisa af en talare att säga, att större delen af dessa omkring 50,000 personer, som utför de verkliga fattighjonens äro befriade från mantalspenningar, utgöres af lösdrifvare, och jag vågar påstå, att, om den ärade talaren granskar våra mantalslängder, äfven han skulle komma till en annan uppfattning i detta hänseende. Lösdrifvarne äro nog till största delen att söka bland andra kategorier, som i Kungl. Maj:ts förslag äro utestängda från rösträtt. I fråga om 19 § ha vi ju att åberopa exempel från två andra länder, som antagit den proportionella valmetoden, från Danmark och från Belgien, och i båda dessa länders grundlagar har man nöjt sig med det förklarande, att valen skola ske omedelbart och proportionellt. De närmare bestämmelserna äro där hänvisade till vallagarna. Det torde äfven vara ytterst svårt, för att icke säga omöjligt, att exakt skilja mellan konstitutiva valbestämmelser, som böra ingå i riksdagsordningen, och icke-konstitutiva valbestämmelser, som skola få sin plats i vallagen. — Men ehuru jag på detta sätt måste gifva företrädet åt Kungl. Maj:ts förslag, tror jag likvisst, att klokheten och försiktigheten i detta hänseende bjuda att, då ett flertal sannolikt hellre antager utskottets förslag, icke splittra meningarna genom skilda yrkanden, hvarför jag kommer att ansluta mig till utskottets förslag.

Äfven jag blef ganska förvånad, då jag fick höra ett yrkande af en ärad talare, herr Hasselrot, att två förslag skulle antagas såsom hvilande, och jag blef icke minst förvånad, då detta andra alternativa förslag var herr Sjöcronas, detta af den anledning, att det just var herr Sjöcronas förslag, mot hvilket år 1902 uppställdes det då beslutade skrifvelseförslaget, hvarvid herr Sjöcronas förslag förkastades. Och hvad skulle väl det innebära, att Första Kammaren nu uppställde två olika förslag? Biskop Billing har i det afseendet gjort en fullständig exposé; och jag vill endast tillägga, att för mig synes det, som detta skulle innebära en bland de allra svagaste och sämsta ståndpunkter, kammaren kunde intaga, speciellt i det hänseendet, att det skulle visa, att kammaren icke visste hvad den ville, något, som alltid är ett stort fel icke allenast hos den enskilde, utan äfven hos korporationer och institutioner och icke minst hos en sådan korporation som en af Riksdagens kamrar, i all synnerhet som i denna fråga kammaren ju haft en lång tid att öfverväga. Det har varit år, för att icke säga årtionden, som kammaren haft att intaga sin position i denna fråga, och då skulle kammaren nu komma och förklara hvilande två så olika förslag! Hvad skulle följden blifva? Den skulle blifva ett virrvarr och ett kaos, och i detta kaos skulle det helt visst vara slumpen, som afgjorde rösträttsfrågans utgång.

Jag skall be att äfven få säga några ord med anledning af den af herrar Lars Berg och Carl Nyström afgifna reservationen, hvori de yrkat bifall till det mycket omtalade skattevillkoret, i fråga om de gemensamma voteringarna. Det är riktigt och sant, som den högt ärade vice talmannen i dag här framhållit, att kapitalet och näringarna äro mycket viktiga intressen att beakta och bevara. Jag tror icke, att det finnes någon, som vill i det hänseendet mot honom opponera sig. Men jag vågar för min del påstå, och därom är jag förvissad, att vi äro tämligen ense, att det finnes andra intressen, som äro lika viktiga, fullt ut lika viktiga och, jag tvekar icke att säga: i vissa delar ännu viktigare. Jag behöfver i det hänseendet blott påpeka försvarsväsendet, kulturen och lagstiftningen på skilda områden. Och jag tror, att *alla* dessa intressen bäst tillgodoses genom en representation, sammansatt efter den proportionella valmetoden.

Dessutom ber jag att få påpeka, att antagandet af detta villkor skulle fullständigt omöjliggöra rösträttsfrågans lösning. Den ärade vice talmannen tillät sig att ställa ett horoskop, huru Andra Kammaren nu skulle komma att rösta i denna fråga. Det är ju mycket möjligt, att han hade rätt. Därom vågar jag nu icke yttra mig; men en sak vågar jag för min del säga, och det är, att jag är lifligt öfvertygad, ja, fullkomligt förvissad, att rösträttsfrågan aldrig kommer att lösas i samband med detta skattevillkor, för så vidt man icke därvid skulle fullständigt tillbakasätta alla andra viktiga hänsyn, d. v. s. taga hvilket förslag som helst, blott man finge skattevillkoret. Och sådant vill icke någon här.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Villkoret skulle sålunda hindra, omöjliggöra det nu föreliggande förslaget, och ett sådant omöjliggörande skulle strida icke allenast mot Första Kammarens beslut under förra året, då kammaren med ganska afsevärd majoritet antog det proportionella valsystemet; utan det skulle äfven strida mot den ställning, Första Kammaren intog år 1902, då kammaren uttalade en alldeles decideradt reformvänlig hållning gentemot rösträttsfrågan, och då det särskildt från ett mycket inflytelserikt håll framhölls med kraft och styrka, att det då antagna skrivelseförslaget icke finge vidlåsas ens af någon som helst misstanke, att det skulle kunna innebära ett undanskjutande af rösträttsfrågan, ty därtill vore den för djup och för allvarlig; och jag vågar slutligen säga, att ett förkastande eller omöjliggörande nu af detta förslag skulle innebära en stor fara för framtiden, hvilket torde vara klart, om man med en lugn besinning öfverväger hvad denna framtid sannolikt bär i sitt sköte, ifall detta förslag nu faller.

I sådant afseende ber jag att få beröra det framtidsperspektiv, som efter min mening kommer att uppstålla sig, för så vidt som detta förslag nu går sin undergång till mötes. För sådan händelse har man inom mycket vidsträckt kretsar uppställt såsom den rätta lösningen *enmansvalkretsar i förening med allmän rösträtt*. De, som förfäktat denna åsikt, säga, att hvad man förlorar i den ena kretsen vinner man i den andra, och att under sådana förhållanden det icke är farligt att behålla enmansvalkretsar med allmän rösträtt. Jag tillåter mig då att göra den frågan: Hvad innebär allmän rösträtt med enmansvalkretsar? Jo, en sådan lösning innebär, att de klasser inom samhället, hvilka man nu har för afsikt att tilldela en utvidgad, en långt utsträckt rättighet att inverka på afgörandet af samhällets angelägenheter, få icke allenast denna utsträckt rösträtt, utan de få *allt* inflytande, *all* makt, *allt* afgörande i sin hand. Det blir nämligen dessa klasser, som komma i majoritet inom hvarje särskild valkrets, och de nu representerade klasserna blifva i minoritet. De nya klasserna få sålunda icke ett förökadt inflytande allenast, utan de få det fulla, det hela inflytandet. Det är en framstående vetenskapsman, en matematiker, som i detta hänseende har gjort en ingående undersökning, där han med folkmängdssiffrorna för ögonen gått igenom alla valkretsar i vårt land, och han har visat, att dessa nya klasser, som få politisk rösträtt, komma att behärska alla val nästan utan undantag. Det är sålunda de, som ensamma skulle komma att diktera Andra Kammarens beslut. Man har kallat sådana enmansvalkretsar med allmän rösträtt för »kretsar för landtmännens uteslutande ur Andra Kammaren». Och det nog med rätta. Här sålunda det framtidsperspektiv, som uppställer sig, för så vidt som detta förslag nu faller.

Jag vill endast till sist säga hvad som många gånger förut blifvit framhållet, att den representation däremot är på en gång den rättvisaste och den för framtidens lugna framåtskridande mest betryggande, hvilken representerar alla partier, alla meningsskift-

ningar, alla berättigade intressen i förhållande till styrkan hos hvartera af dessa partier, dessa intressen och meningsskiftningar. Och, herr grefve och talman, under sådana förhållanden har jag, såsom jag så många gånger förut i denna kammare framhållit, anslutit mig till proportionalitetsprincipen och ber nu att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr Andersson, Axel Gustaf: Det är icke med något synnerligt gladt mod jag nu går att yttra mig i den åter föreliggande rösträttsfrågan. Därvid afser jag icke frågans ställning nu i kammaren. Ty jag tror, att denna kammare nu såsom förra året skall i hufvudsak biträda den kungl. propositionen. Helst hade jag sett, om utskottet helt anslutit sig till regeringens förslag utan att återupptaga villkoret om skyldighet att erlægga direkt skatt. Denna kammare hade då kunnat stå enig med regeringen och öfverlåta åt Andra Kammaren ensam att bära det dryga ansvaret för ett eventuellt afslag.

Hvad som ingifvit mig ett visst missmod är kännedomen om vissa stämningar, som äfven här i dag funnit uttryck att, om frågan nu faller, öfvergifva tanken på de proportionella valen och gå in på majoritetsval under förhoppning att därmed kunna sammanbinda den ifrågasatta inskränkningen i de gemensamma omröstningarnas omfattning.

Det är väl också något sådant, som föresväfvat reservanterna herrar af Callerholm m. fl., då de tillåtit sig den af Biskop Billing så skarpt kritiserade och synnerligt djärfva satsen, att »man väl känner, att icke i någondera kammaren förefinnes någon verklig öfvertygelse om lämpligheten af ett sådant valsätt» — det proportionella valsättet — vid val till Andra Kammaren.

Idén om de proportionella valen är dock enligt min tanke den enda räddningen från att medkammaren i en mer eller mindre aflägsen framtid skall helt och hållet nedtryckas under ett enväldigt klassintresse. Den idén är en rättfärdighetens idé, då den med lösensordet: *en man, en röst* gifver åt alla en verklig rösträtt och icke endast åt en på förhand gifven minoritet den värdelösa rätten att frambära röstsedlar. Den är en försoningens idé, då därigenom bitterhet och hätskhet vid valstriderna skulle komma att upphöra, då hvar och en visste, att han kunde erhålla den betydelse honom med rätta tillkomme, men icke mera. Att så skulle komma att ske, därom föreligga talrika vittnesbörd från valen till kantonförsamlingar i Schweiz. Genomfördes den idén, är det min öfvertygelse, att det politiska lifvet skulle bringas upp på ett högre, ideellare plan, och att de olika partierna skulle komma att i Andra Kammaren representeras af sina bästa krafter.

Det synes då, som om de, som företrädesvis vilja heta frisinade, skulle svurit den idéns fana. Han har kommit till sina egna, men hans egna anammade honom icke. Och hvarför mottogo de honom icke? Ja, nyssnämnda reservanter säga, att de proportionella valen stå »i direkt strid med en stark allmän opinion». Det

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m. påståendet har här i dag förut kraftigt bemöfts. Betecknande är ju, att i öfversta Norrland, som framhållits såsom minst lämpligt för systemet, där har detsamma ganska allmänt mottagits med förtroende.

(Forts.)

Om nu äfven det otroliga skulle inträffa, att den ifrågasatta inskränkningen i afseende å de gemensamma omröstningarna skulle kunna erhållas, vore därmed egentligen mycket vunnet? Allt tyder ju på, att, om rösträttsutvidgningen genomföres, de nu mera politiska partierna skola komma att aflösas af rena klasspartier. Har socialisternas med löften och hotelser, med penningunderstöd och tvångsmedel framgående agitation fortgått under ett antal år, låt vara ett flertal, skola nog de nya valmännen äfven på den egentliga landsbygden snart komma att sluta sig till dem, åtminstone deras flertal, ty dessa nya valmän stå dock till sin hela sociala ställning närmast socialdemokraternas djupa led, och det är klart, att deras löften och deras förespeglingar skola kraftigt verka på den okritiska mängden. Medkammarens bänkar komma då att i sinom tid helt och hållet fyllas med socialdemokrater eller deras lydige tjänare. Motsättningen mellan den, som jag antager, till sin majoritet då moderat-liberala Första Kammaren och den socialistförtryckta, reaktionära medkammaren blefve så stor, att aningen det hela går i kras eller också denna kammares vilja på ett eller annat sätt kommer att eluderas.

Att byta de proportionella valens fördelar mot ett surrogat, om det också vore den åtrådda inskränkningen i afseende å de gemensamma omröstningarna, kan enligt min tanke likställas med utlämnandet af förstfödsörätten mot en kornvälling. Låtom oss i stället, mina herrar, fortfara med upplysningsarbetet, ett energiskt upplysningsarbete om de proportionella valens verkliga innebörd!

Som jag sagt, skulle jag helst ansluta mig till Kungl. Maj:ts proposition, men, sådant som läget nu är, bjuder mig i allt fall klokheten att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Utvecklingen går hastigt i vår tid. Det är nu knappast ett år, sedan man i Andra Kammaren autog den s. k. Fläsbro-linjen med så mycken sympati och med så mycket intresse, och redan på denna korta tid har detta förslag helt och hållet fallit ned i glömskans djup. Det har i stället växt upp en ny liten tufva på mossen, som man kallar för Mossebo, och hvars enda uppgift torde vara att söka välta ikull det kungliga förslaget. Mossebo-förslaget innebär, som herrarna veta, att ställa land och stad emot hvarandra i högre grad, än nu är förhållandet, och är sålunda ett förslag, som ingalunda tilltalar denna kammare. Men så avancerar man från den ena ställningen till den andra. Man glider utför. Man gifver efter det ena villkoret efter det andra: först skattestrecket, sedan åldersgränsen, och till slut — det viktigaste af allt —: man släpper bostadsbandet. Därmed har man så småningom glidit ned till herr Brantings förslag, där

landtmännens politiska inflytande för all framtid skall begrafvas, där folket jublande tror, att det vunnit frihet, medan det snart skall komma under fund med, att det blifvit ett nytt envælde, ett envælde, lika hänsynslöst som ofvanifrån, ett envælde, som betyder tyranni och despotism. Då gäller det för denna kammare, om den kan stå fast, om den kan stå som en vågbrytare i ett stormuppfyllt folkhaf. Och jag tror, att denna kammare kan göra det under en förutsättning, och det är den, att denna kammare omfattar ett förslag, som är grundadt på *rättvisa åt alla*. Jag tror, såvidt jag kan förstå, att den kungliga propositionen just gifver denna rättvisa åt alla. Ingen har kunnat förneka det. Intet rösträttsförslag, som någonsin framkommit till Riksdagen, har så allmänt erkänts gifva rättvisa som just detta.

Jag skall med några korta citat be att få visa, huru man tänker om detta förslag, och jag skall välja dessa citat just från dem, som nu äro motståndare till förslaget. Jag skall då börja med hvad herr *Branting* sade om proportionella val år 1902 i sin då afgifna motion. Han säger, att ett godt sätt att lösa frågan vore »större valkretsar och proportionella val», och han betecknar detta som »ett uppslag», hvilket »håller sig kvar på rättvisans mark», och vidare tillägger han, att »med en praktisk anordning af proportionella val det aldrig mer kunde bli tal om att afsevärda minoriteter skola trampas ned under ett befaradt massvälde». Således erkänner han, att genom ett proportionellt val-sätt man håller sig kvar på *rättvisans mark*. — Vidare ber jag att få citera en liten artikel, en af de många, som stodo i *Aftonbladet* år 1902. Alla den tidens Aftonblads-artiklar uttala sin sympati för de proportionella valen. Jag skall citera endast ett kort utdrag af en artikel, som förekom i tidningen för den 7 maj 1902: »Från vissa kretsar inom Första Kammaren, hvilka arligt vilja en reform, har en tanke framkastats om införande af allmän rösträtt med likformig valkretsindelning och proportionella val. I och för sig vore ju ett sådant förslag ägnadt att tillvinna sig de allra största sympatier från alla uppriktigt frisinnade kretsar med öppen blick för framtidens kraf, och vi instämma gärna med Stockholms Dagblad däri, att rösträttsfrågan härmed skulle för en lång tid vara slutgiltigt afgjord.» På grund af detta skulle man nästan vara frestad att fråga, då man läser Aftonbladet numera, om det hör till de uppriktigt frisinnade kretsarna, eller om det äger en öppen blick för framtidens kraf. — Ännu några citat skall jag be att få i korthet anföra. Här säger herr *Zetterstrand* i Andra Kammaren förlidet år: »För min del har jag verkligen höga tankar om det proportionella valsättet. Jag tror, att det har framtiden för sig. Hvarför? Jo därför, att det är förenadt med rättvisa och billighet.» — Vidare säger lektor *Elowson* i Andra Kammaren: »Allmänt torde erkännas, att detta valsätt — det proportionella — är rättvist. Intet nytt under solen. Världshistorien går igen. I det gamla Grekland förekom, att en förtjänt medborgare skulle landsförvisas från sin fädernestad, därför

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

att han var rättvis. Skulle nu i det moderna Sverige proportionella val förkastas, därför att de äro rättvisa?»

Nu vill jag säga, att många af dessa uttalanden äfven vilja förena proportionella val med Första-Kammars-valen. För min personliga del har jag ingenting mot något sådant. Jag tror icke, att det skulle inverka annat än godt, om meningsskiljaktigheten blefve något större, men det har visat sig inom konstitutionsutskottet, att man ännu icke lyckats komma fram med ett förslag, som verkligen kan tillämpas på valen till Första Kammaren, och det är därför, som utskottet, ehuru många säkert gärna hade önskat det, ej kunnat framkomma med förslag därom. Detta lär väl emellertid ej böra hindra, att de proportionella valen antagas till Andra Kammaren. Nu är emellertid gifvet, att, om denna för vårt land så viktiga fråga faller i år, om denna fråga, som alla önska skall vinna sin lösning till lycka för folket och till nytta för det politiska lifvet — om den faller i år, man torde säga, att det berott på Första Kammaren. Men då vill jag fråga: hvilka är det, som beredt nederlaget, de, som sveko den fana, under hvilken de en gång ställt sig och, när afgörandet närmade sig, på allt sätt sökte motarbeta framgång, eller desse, som fortfarande stå kvar och söka kämpa för den åsikt och den mening, som här gjort sig gällande? Man har framhållit och sökt återföra tanken på införande af allmän rösträtt med enmansvalkretsar och majoritetsval, men hvad betyder majoritetsval? Jo, det betyder naturligtvis, att majoriteten får rösträtt, men minoriteten — hvad skall den med rösträtt, när den ändå icke får någon representant? Man talar så vackert om att majoriteten icke skall missbruka rösträtten, men hvem kan ansvara för hvad som kommer att ske? För en afsevärd minoritet, som kanske endast har några få röster lägre än majoriteten, måste det kännas såsom en stor orättvisa, om den icke får någon representant vid valet. Och det torde från det allmännas synpunkt böra betraktas som en synnerligen viktig sak, att valmännen rundt om i landet äro öfvertygade om *valordningens rättvisa* och att de med fullt förtroende kunna gå till valen, vetande, att de genom den afgifna röstsedelns uttalade vilja erhålla sitt vederbörliga inflytande på representationens sammansättning. Brister detta, ja, då slappas snart in-tresset för valen, och det kan icke annat än skada vårt politiska lif. En folkrepresentation, som icke uppbäres af folket eller som icke äger stöd i en vaken valmanskår, förlorar sin representativa karaktär och kan i längden icke fylla sin konstitutionella uppgift. Därför hör den proportionella valmetoden tillsammans med den allmänna rösträtten, ty endast med de proportionella valen erhålles ett sant uttryck inom representationen af de olika meningarna i landet. På grund af hvad jag nu haft äran anföra anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Vid 1902 års riksdag yttrade jag mig i denna kammare och röstade för det då af konstitutionsutskottet

framlagda förslag. Sedan detta förslag blifvit undanskjutet genom den skrifvelse, hvars enligt mitt förmenande sorgliga följder vi såväl sistlidne år som detta år fått bevittna, upptog jag detta konstitutionsutskottets förslag genom min vid sistlidna riksdag afgifna motion endast med det tillägg, att kvinnor äfven skulle få politisk rösträtt. Jag yttrade mig äfven då i denna kammare och anförde skälen, hvarför jag icke ansåg mig kunna biträda ett förslag om införande af proportionell valmetod, och då jag nu åter upptager detta mitt förslag genom min i år afgifna motion, äro ju mina åsikter och min ställning i denna ytterst viktiga fråga fullständigt bekanta för kammarens ledamöter. Jag skall därför icke upptaga kammarens tid med vidare ordande därom.

Nu har emellertid herr Hasselrot yrkat bifall till mitt förslag, vare sig något annat förslag redan förut blifver antaget eller icke, men han har därvid gjort den inskränknigen, att den politiska rösträtten för kvinnor skulle uteslutas. Han har härför lika litet som konstitutionsutskottet anført något egentligt skäl, och jag har således ingenting att därvid bemöta, men jag tillåter mig erinra, att kvinnor här i landet hafva full medborgarrätt lika väl som män, att de, med undantag för det sedan äldre tider bestående förhållandet att mantalspenningar och andra personliga afgifter betalas af kvinnor endast till halfva beloppet mot det, som är bestämdt för män, skola i allt öfrigt betala skatter och äro skattskyldiga efter alldeles samma grunder som män. Kvinnorna äro skyldiga att lyda landets lagar lika väl som männen, de få användas i offentliga värf såsom småskolelärarinnor, folkskolelärarinnor och enligt Riksdagens nyligen fattade beslut äfven såsom lärarinnor vid statens samskolor, ehuru enligt utgången af en i år väckt motion om ändring i 28 § regeringsformen det konstbesynnerliga förhållandet äger rum, att kvinnor till dessa befatningar icke kunna utnännas af Konungen men väl af öfverstyrelsen för läroverken eller någon annan underordnad myndighet. Vidare måste det väl också anses i högsta måtto oegentligt, att exempelvis en kvinna, som äger ett stort gods, för detta deltagar i kommunens utgifter och kanske betalar en högst betydlig del af dessa samt deltagar i det kommunala lifvet och arbetar där likaväl som männen, — att hon icke skall hafva politisk rösträtt, men hennes manliga tjänare skola hafva sådan rätt. Jag kan knappast tänka mig något skäl, hvarför hon icke skulle få denna rätt eller hvarför man icke skall vidtaga denna gärd af rättvisa. Men kanske man vill åberopa, att kvinnan icke fullgör bevaringsöfningar. Det gör hon visserligen icke, men manne icke vid inträffande krig äfven kvinnorna i ganska stort antal användas för sjukvården, och manne icke kvinnorna få bära tyngden af ett krig lika väl som männen. Få icke de uppehålla hemmen, då deras män och söner äro ute och försvara fosterlandet, och det kan väl ligga icke så liten sanning i hvad jag en gång hört yttras, att för hvarje manlig fosterlandsförsvarare, som födes till världen, får en kvinna göra nio månaders värnplikt, för att nu icke tala om alla de mödor, som hon måste ägna åt upp-

(Om utsträckning af den politiska rösträtten m. m.)
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

fostran af fosterlandets blifvande försvarare. Om nu icke dessa skäl gälla, återstår väl icke någonting annat, än att det skulle vara något i och för sig nytt, detta att kvinnan skulle få rösträtt. Men, mina herrar, när kvinnan har rösträtt i kommunens angelägenheter, när hon får rösta vid kyrkostämman och när hustru får vid val af präst framträda och rösta i stället för sin man, om han är förhindrad att tillstädeskomma, hvarför i all rimlighets namn skulle hon icke då kunna få politisk rösträtt!

Jag kommer sålunda att fortfarande yrka bifall till mitt förslag, men om detsamma icke bifalles, så är jag naturligtvis gärna med om att rösta för bifall till samma förslag med utslutande af bestämmelsen om rösträtt för kvinnor.

Hvad nu slutligen angår detta, att kammaren måste stå fast vid hvad kammaren beslöt sistlidna år och att det knappt skulle vara kammaren värdigt att fatta något annat beslut, så är jag den förste att erkänna, att Kammaren bör som hvarje redbar man stå fast vid sitt ord. Men här är ju icke fråga om några löften, här gäller frågan att söka finna en lösning uti en för vårt land i högsta måtto viktig fråga på det ena eller andra sättet, men så, att Första Kammaren kan stå till svars för hvad kammaren beslutar. Nu beslöt Första Kammaren i fjol att gå med på allmän rösträtt, åtminstone med denna lilla inskränkning om skatteplikt för mantalspenningarna, men med det bestämda villkoret, att därmed skulle förenas det proportionella valsystemet. Detta blef ju afslaget af Andra Kammaren, som tämligen tydligt förklarar sig icke vilja vara med om proportionella val, och det kan ju inträffa att det går så äfven i år. Kan således Första Kammaren icke få fram detta villkor, icke kan det väl då anses vara något inkonsekvent eller oriktigt, om kammaren resonerar så: kunna vi icke få detta villkor, måste vi gå ett steg tillbaka och hafva flera garantier i afseende å själfva rösträttsbestämmelserna. Och om man nu lägger så mycken vikt vid att kammaren skall vidhålla sitt sistlidna riksdag fattade beslut, må det väl kunna låta sig göra att kammaren vidblifver detta, hvarom ju också här af flera talare framställts yrkande, men därjämte på samma gång också antager detta utaf herr Hasselrot framlagda förslag för att visa, att om icke det af kammaren uppställda villkoret om proportionella val kan vinna bifall, vill kammaren lösa frågan på det andra sättet. Jag anser sålunda att denna utväg mycket väl kan anlitas, och jag kommer, som jag redan har sagt, att rösta i första rummet för bifall till mitt förslag, hvilket jag naturligtvis helst skulle se blifva ensamt antaget, och, därest detta icke bifalles, för bifall till herr Hasselrots förslag.

Friherre De Geer: För min del har jag från början hyst betänkligheter mot det proportionella valsystemet; jag har uttalat detta här i kammaren vid ett föregående tillfälle och jag skall nu icke inlåta mig därpå. Mina betänkligheter hafva sedan dess icke minskats, men jag ber att få tillkännagifva, att jag är beredd

att, med uppgifvande af min personliga mening, rösta för antingen Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. När jag gör detta, gör jag det dock uteslutande af önskan att denna fråga nu ändtligen måtte finna sin lösning. Om man har denna uppfattning, måste man på samma gång taga i allvarligt öfvervägande den icke osannolika eventualiteten, att Andra Kammaren förkastar dessa förslag. För min del skulle jag anse det vara lyckligt, om Första Kammaren då räckt ut en hand till medkammaren, som kunde möjliggöra en lösning jämväl på något annat sätt. Härför kan jag icke nu finna någon annan utväg än den som herr Hasselrots förslag anvisar, och jag tillåter mig därför att instämma i det yrkande, som af honom framställts.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Nyström, Carl: Hvad herr vice talmannen här framhållit i afseende å de önskemål och kraf, som reservanterna i sin tur sökt understödja, skulle jag ju kunna inskränka mig till att helt enkelt återopa, om icke det synts mig, som om man skulle kunna ännu anföra ett och annat, ägnadt att ytterligare stryka under hvad herr vice talmannen så grundligt framhållit och påvisat.

Det är förvånande huru historien upprepar sig här i kammaren. Erinren I Eder, mina herrar, hurusom förlidet år, när denna fråga och vice talmannens förslag i sammanhang därmed förelågo, huru man då från alla håll i korus ropade: »ingenting kan vara nödvändigare, staten är i fara», och till och med från statsrådsbanken lät man förstå, att detta, just detta, måste vi hafva, men man tillfogade: dock *icke nu, nu* skola vi ej antaga det. Och vi reservanter, vi fråga nu som då med oro: när skola väl de, hvilka åtminstone säga sig inse både faran och dess botemedel, när skola väl de, säger jag, äga mod att anlita botemedlet? Skall det måhända ske i något särskildt festligt ögonblick, måhända några år härefter, då det politiska läget hunnit ännu mera vridas åt vänster? Men, mina herrar, att förutsätta det representationen *då* skulle antaga detta villkor — det är orimligt. De som resonera så, dessa ha i själfva verket förklarat, att de önska *saken*, men att de ej vilja anlita *medlet*. Detta är emellertid någonting mycket betänkligt, ty man söker här parera en allvarlig fara med en illusorisk förhoppning, hvilket synes mig i själfva verket vara en mycket dålig politik.

Jag har äfven begärt ordet för att få i någon mån bemöta utskottets ärade ordförande. Han ville skydda utskottets förslag mot, som han uttryckte sig, *främmande insatser*. Jag frågar, om man kan kalla för främmande insats ett yrkande att undanröja och bortrensa eller oskadliggöra en för samhället ytterst vådlig del af detta förslag. Man vill frigöra sig från förslaget faror men för resten behålla det. Kan detta frigörande från fara kallas för främmande insats? Besynnerligt, om vi nämligen anse faran verkligen bevisad, och den måtte väl få anses bevisad med alla

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

de röster, om hvilka jag nyss talat. Jag kan omöjligen vara med om att benämna detta *främmande insatser*.

Man mistager sig äfven därutinnan, att man sagt att detta villkor vore ett stycke kapitalskydd, uteslutande afsedt att stödja och bevara kapitalisternas intressen. Men det är ej sant, det är icke något kapitalskydd i egentlig mening, utan det är i främsta rummet ett skydd för vårt näringslif, som aldrig skulle kunna trifvas, om detta skydd faller bort eller utbytes mot en oemotståndlig skatteskruf, som icke länge skulle låta vänta på sig. Och man kan väl icke med ordet kapitalintresse benämna ett nödvändigt skydd åt våra näringar med deras ofantliga nationalekonomiska och allsidiga betydelse för staten och för alla lager af vårt svenska folk — arbetsgifvare såväl som arbetare, producenter såväl som konsumenter. Vore här blott fråga om skydd för det samlade kapitalet såsom sådant, det vore en annan sak, men frågan har ett mycket vidare område. Det är det rörliga och rika näringslifvet, som står på spel, därest detta skydd, jag upprepar det ännu en gång, skulle gå förloradt. Men detta är icke nog — med näringslifvet står hela vårt *statslif* på spel, och hvarför? Jo, mina herrar, den som har skatteskrufven i sin hand skruvar fram hvad som helst inom statslifvet, alltså icke blott en ofantlig beskattning af det högre kapitalet. Under trycket af denna kolossala och brutala makt skruvas fram hvilka resultat som helst, politiska, sociala, kulturella och andra insatser i vårt folks lif, och det är i detta afseende som det yppar sig en vida större våda och betänklighet, än om det gällde blott kapitalisternas väl och bästa. Vilja herrarna påminna sig, huru några punkter se ut, där skatteskrufven skulle komma att ansättas. Jo, faran framträder tydligast, då det blir fråga om »bevillnings utgörande efter progressiv skala eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet». Jag förmodar, att hvar och en inser, att denna skatteskruf kan träffa på så många håll, att den är och förblifver oemotståndlig äfven på det rent politiska området, och jag tänker ej att jag skall behöfva gå så särdeles långt för att finna äfven detta bevisadt i verkligheten. Första Kammaren har plikt att här stå på vakt. Hvilket ansvar om de bebådade olyckorna i en framtid rycka an och man själf beröfvat sig medlen att mota dem!

Om nu så är förhållandet, att faran är så pass stor, äro vi väl också berättigade att aflägsna den, och vi hålla ju före och anse ännu ovederlagdt, att den ifrågasatta åtgärden bereder ett skydd i dessa fall, då därigenom åt denna kammare förbehålles vetorätt till afböjande af de vågsammaste och äfventyrligaste politiska faror för vårt land.

Nu säges det måhända, att kanske inom några få timmar är hela förslaget fallet, och därför kan man såväl först som sist lägga reservanternas kraf åsido. Nej, mina herrar, detta förslag eller något liknande kommer naturligtvis igen ettdera året, och då vill jag — samt de med mig likatänkande — att vårt yrkande

skall stå såsom ett testamente från vår krets och såsom ett villkor för hvarje framtida rösträttsreform. Man skall då ej kunna komma och säga, att det är ingenting bevändt med detta villkor, då upphofsmännen själfva gifvo sitt förslag förloradt och ej vidare höllo därpå. Det är detta vi vilja förekomma, och det är därför jag ansett nödvändigt att säga hvad jag här haft äran anföra.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Jag yrkar bifall i samma riktning som herr vice talmannens förslag.

Herr Anderson, Albert: Det af herr Lundeberg m. fl. framställda förslag i syfte att inskränka de gemensamma omröstningarna i skattefrågor är utan tvifvel mycket berättigadt, men jag kan dock icke vara med om att sammanbinda detta förslag med den nu föreliggande frågan, ty då skulle hela Kungl. Maj:ts förslag falla. Otvifvelaktigt är det därför bättre att därmed framkomma vid ett annat tillfälle. Det är påvisadt uti den af herr Lundeberg m. fl. afgifna motionen att under det de direkta ordinarie skatterna år 1868 utgjorde öfver 11 millioner, så hafva dessa nu sjunkit ned till endast 780,000 kronor d. v. s. mantalspenningarnas belopp, och i stället för de afskrifna grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesvärerna hafva vi icke fått några direkta ordinarie skatter utan endast bevillningar. Då kan det ju ligga bra nära till hands att införa den sedan ett par år antagna inkomsskatten såsom en ordinarie skatt, i hvilket fall man åtminstone beträffande den icke skulle kunna utan kamrarnas sammanstående beslut ändra progressionen eller gränserna för befrielse från skatten. Att bevillningen fortfarande finge kvarstå såsom bevillning är enligt min tanke icke så farligt, ty det är svårt att i fråga om bevillningen införa någon ny progression, då den ligger till grund för den kommunala beskattningen.

Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i 17 § äro öfverensstämmande därutinnan, att valrätt icke tillkommer den, som står under förmynderskap eller som häftar för understöd eller som icke erlagt honom påförda utskylder till staten och kommunen, eller värnpliktig, som icke fullgjort sin värnplikt. Men utskottet har ej funnit detta vara nog utan föreslagit, att valrätt skall tillkomma en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig att till staten erlægga direkt skatt. Ja, de direkta skatterna äro bevilling, inkomstskatt och mantalspenningar, men det är endast de, som hafva någon afsevärd inkomst, som erlægga bevilling och inkomstskatt, och den större mängden erlägger endast mantalspenningar. Utskottet har såsom skäl för att man skall fordra, att mantalspenningar erläggas för valrätts erhållande, anført, att det innebär ett betryggande värn mot alltför hastiga och genomgripande förändringar i våra politiska förhållanden och att endast sådana samhällsmedlemmar, som äro knutna till samhället genom förpliktelse att till detsamma erlægga direkta skattebidrag, må tillerkännas valrätt. Huru stor är nu denna personliga skatt? Den uppgår till 40 öre för man och år. Kan det antagas, att

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

denna skatt spelar en så stor roll? Utskottet har framhållit, att det är principiellt riktigt, att man skall erlägga direkt skatt, men jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att man också stundom kan vara allt för mycket principiell. Ser man på förordningen om mantalspenningar år 1863, så finner man, att kommunalstyrelsen kan befria en person från denna afgift bland annat för sjuklighet. Det är förut anmärkt, att detta skulle kunna betaga en person valrätt. Vidare åtnjutes befrielse från mantalspenningar af manskapet vid arméns och flottans värfvade regementen och kårer. Hvad särskildt volontärer angår, så afgå de väl — såsom äfven konstitutionsutskottets ordförande anmärkt — från sin tjänst innan de fyllt 25 år, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det finns många andra af manskapsklassen vid regementena, hvilka komma att stanna längre. Dit kan jag räkna sjukvårdskorporaler och sjukvårdssoldater, gevärsbandverkare, gevärsbandverkarkorporaler, trumslagare, hornblåsare, hofslagarkorporaler, trumpetare, sjukvårdskonstaplar m. fl. Skulle nu dessa beröfvas sin valrätt, därför att de innehafva en befattning i statens tjänst? Jag kan ej finna annat än att detta vore orimligt. Vidare stadgas i legostadgan af år 1833, att husbönder ansvara för tjänarens personliga utskylder. Nu är det bekant, att på en arbetsgifvares, en hemmansägares eller en godsägares debetsedel upptages hans husfolk, och för dem måste han betala mantalspenningar. Huru skall man nu tolka detta? Skall en lagstadd tjänare vara beröfvad rösträtt, därför att ej han utan hans husbonde erlägger mantalspenningar? Skall *han* vara beröfvad rösträtt, under det att en annan lös arbetare, som man kanske ej har så noga reda på, betalar mantalspenningar och får rösträtt.

Jag finner således, att det är olämpligt att taga in i denna paragraf de villkor, som utskottet föreslagit, och yrkar därför bifall till Kungl. Maj:ts proposition i § 17.

Friherre Klingspor: Det är nu nära 40 år sedan den gamla ståndsrepresentationen utbyttes mot den nu gällande riksdagsordningen. Hela landet var då upprördt, och intresset för den förändring, som då skedde, var mycket starkt. 40 år måste anses såsom en mycket kort tidsperiod, då det är fråga om dylika förändringar i statsskicket. Att frågan sedan några år ånyo kan vara framme i form af kraf på allmän rösträtt, tror jag mera beror på en sjuklig fantasi än ett verkligt behof. Jag tror icke, att detta kraf har någon verklig rot hos folket, utan det har blifvit framkonstrueradt och sedan uppageradt, så att en hel del folk blifvit fascineradt, att det skulle vara ett verkligt behof. Det arbete, som nedlades på den nuvarande riksdagsordningen, afsåg i hufvudsaklig mån att åt den så kallade *besutenheten* gifva plats att utöfva inflytande inom samhället. Detta besutenhetens inflytande blef så kraftigt, att, som vi väl känna, t. o. m. ännu i denna dag en person kan hafva en afsevärd förmögenhet i *aktier* utan att hafva politisk rösträtt. Att från denna ställning göra ett så

valdsamt språng som till allmän rösträtt, sådan som den afses i det förslag, som nu är före, det anser jag vara ett språng ut i det ovissa och ett mycket farligt språng, som ej har någon be-
 tingelse i det förgångna och ej heller något berättigande, om man jämför våra förhållanden med förhållandena i andra länder och ser på erfarenheten därifrån. Om vi skärskåda den allmänna valrätten från synpunkten af dess verkningar på *landsbygden*, där den har de mest synbara verkningarna, så säger statistiken, att den nya valmanskåren blir tre gånger så stor som den närvarande. Nu känner man, att redan i den närvarande valmanskåren finnes en hel del folk, som sällan, kanske aldrig begagnar sig af sin politiska valrätt — möjligtvis någon gång, då agitatorer drifva fram dem för att göra gällande något sidointresse. Den stora mängden af små besutna hemmansägare är sällan närvarande vid de kommunala förhandlingarna, de utöfva sällan den politiska rösträtten och taga oändligt liten del i de allmänna frågorna. Vid sådant förhållande kan man fråga sig: Hvad är det för behof, som framkallat kraf på att valrätten skall ytterligare sänkas ned, så att man kommer till det tredubbla antalet nya valmän och således till de klasser, som stå än lägre på intresseskalen? Kan det vara för statens ändamål nyttigt att uppröra lidelserna bland dessa folkklasser, som nu utgöra lugna, sansade och goda medborgare och som ej hafva tid och fallenhet för att kasta sig in i diskussioner om de stora politiska frågorna, som beröra landets intressen i allmänhet? Hvilka utsikter öppnar man härmed? Jo, möjlighet för agitatorer att göra sig gällande på landsbygden på ett hittills okänt sätt. Tillfällena härtill komma otvifvelaktigt också så småningom att tagas i användning, och då blir hela denna kategori af godt folk genomsyradt af socialism och andra lärdomar, som göra dem till vida sämre medborgare, än om de finge vara i fred och ro. När nu dessa ej i afsevärd grad göra anspråk på deltagande i politiska affärer, så blir detta en skänk, som jag är säker på att de komma att taga emot med mycket delade intressen. Det kan vara litet nyfikenhet hos somliga, som gör att de tycka, att det kan vara bra, men de flesta hafva hvarken tid eller lust att begagna detta erbjudande.

Om jag nu ser på den allmänna rösträtten och alla dessa former för densamma, som blifvit föreslagna, och undersöker, hvilken bland dessa former som skulle vara den, som enligt min mening bäst anpassade sig till våra förhållanden, så vill jag till en början erinra, att enligt nu gällande riksdagsordning var afsikten den, att det skulle vara elektorval för landsbygden, därför att man ansåg, att då hvar och en af de röstberättigade hade rätt att utse en förtroendeman inom sin socken, till förtroendemän skulle komma att väljas personer, som kände folket inom hela domsagan och därigenom vore i tillfälle att göra ett lyckligt val. Det fanns ju dessutom frihet till omedelbara val, och vi se, att man efter hand begagnat sig därpå, ehuru jag icke tror, att kvaliteten af de valda riksdagsmännen därigenom blifvit bättre. Hvad som åstadkommit,

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

att man öfvergått till omedelbara val är nog till en del samma inflytelser, som i öfrigt verka på landsbygden till vår olägenhet och skada. Om således den nu föreslagna allmänna rösträtten varit förbunden med obligatoriska elektorsval, kommunvis, så hade jag ej haft något att säga däremot. Då hade ej agitatorerna haft den möjlighet att ingripa, som de nu skulle få, ty inom kommunen känner folket hvarandra tillräckligt, och den, som har anseende inom kommunen, har möjlighet att blifva vald, äfven om man har allmän rösträtt. Men då valkretsen utsträcker till så stora områden, som här äro i fråga, så finns ej samma garanti längre. Man skulle också kunna tänka sig, att man toge ett system med gruppval eller klassval. Jag framförde vid förra årets riksdag ett förslag i den riktningen och påvisade fördelarna af att kunna sammanföra valkretsarna och på det sättet kunna välja, så att hemmansägarna sluppe att konkurrera med sina tjänare om kandidat. Hvar och en finge i fred och ro välja sina kandidater inom den omgifning, som passade honom. När jag lade fram detta program, skedde detta i tanke att på basis därpå något i ett blifvande förslag skulle af regeringen upptagas. Detta har ej gjorts, och jag vill ej nu återupprepa samma sak. Man kan äfven tänka sig en graderad röstskala inom en så utsträckt rösträtt som den här föreslagna och att den skulle fungera något så när tillfredsställande. Intetdera af dessa system har emellertid lagts till grund för det kungliga förslaget.

När man nu tänker på att välja emellan de olika föreliggande förslagen antingen enmanskretsar i vissa reservationer, med majoritetsval, eller den proportionella valmetoden med större valkretsar — utskottets förslag — så kan hvar och en tänka sig, att om man skulle taga enmansvalkretsar med majoritetsval, så skulle kvaliteten hos de riksdagsmän, som blefve valda, antagligen blifva vida sämre än kvaliteten hos dem, som väljas efter nuvarande bestämmelser. Anledningen till att många af våra stabila danne- män önska förändring af bestämmelserna om rösträtt är den, att det visat sig, att för hvarje valperiod antalet i Andra Kammaren af våra bästa bönder blir mindre än förut. Det är känt, att det är detta som gör, att de äro benägna för en rösträttsreform, men att få en reform, som gör manspillan i dessa leder ännu större, kan väl ej vara någonting, som för landtmännen kan kännas lockande. Då kommer man till de så kallade proportionella valen. Man säger, att man genom dessa val skall kunna tillförsäkra Riksdagen ett afsevärdt antal af de stabila elementen å landsbygden. Då kommer jag tillbaka till den omständigheten, som jag nyss berörde, nämligen denna möjlighet för agitation inom alla lager af valmän, som själfva ej hafva personlig kunskap om eller kritik att skilja hvad som är nyttigt eller ej, utan som tro, att de gå sina egna ärenden, fastän de i själfva verket gå andras ärenden. Vi hafva redan sett mångfaldiga val på landsbygden, då till och med våra bättre bönder, under det de trott sig rösta efter egen uppfattning, gått statssocialismens ärenden, fastän de blifvit på-

verkade på ett så listigt sätt, att de icke förstätt, hvarifrån påverkan kommit. Detta kommer att i ännu högre mån blifva fallet, då den okritiska massan, i stort sedt, skall rösta på personer, om hvilka de icke hafva personlig kännedom. Jag kan således ej tänka mig, att den proportionella valmetoden innebär den garanti, som man väntat sig af densamma. Jag finner det därför ganska naturligt, att herr Lundeberg med flere anse det nödvändigt att sätta upp ett villkor, bestående af de gemensamma voteringarnas inskränkning. De se nämligen, att om Andra Kammaren skall sammansättas efter andra grunder än hittills, så kan man ej räkna på att den skall hafva den fasthet och de synpunkter, som vi varit vana att räkna med i afseende å den nuvarande Andra Kammaren, sådan den framgår ur riksdagsordningen af år 1866. Besutenheten var då den allmänna grundvalen, och skillnaden mellan Första Kammaren och Andra Kammaren var ju ganska ringa, och att man på den basen kunde sanktionera den ordning, som nu är gällande, var ju mindre underligt. Ett försök att tillämpa samma grunder på en, jämförd med den nuvarande, fullkomligt heterogen Andra Kammare skulle däremot säkerligen ej komma att utfalla lyckligt. Jag tror nog, att genom de proportionella valen den blifvande Andra Kammaren ur intelligensens synpunkt komme att stå högre än den nuvarande. Men jag tror, att landet mår bättre, om det har redbara och hederliga representanter, som öppet uttala sina tankar, än om det behärskas af en intelligens, som sväifar från den ena tanken till den andra och egentligen allra mest har sina egna intressen såsom mål för sitt arbete. Vi se ju, att yrkespolitik är en växt, som framträder ur den allmänna rösträtten och slår både kraftiga rötter och frambringar stora blad samt hotar att kväfva den andra brodden, som skulle vara mera nyttig för landet.

Under de förhållanden, som nu föreligga, anser jag mig ej kunna biträda något af de förslag, som äro baserade på allmän rösträtt. Jag anser, att skall man medverka till någon ändring, skall det vara till något, som man anser vara bättre än det närvarande, och den ångslan, som man har för att man genom att afböja de förslag, som nu ligga före, skall få ett vida sämre sedermera — hvad beror den på? Den beror på vankelmod, den beror på brist på fasthet i ledningen, brist på mod, brist på energi, brist på verklig uppfattning. Det har också från olika håll och kanter kommit många beklaganden öfver huru denna brist under de sista 30 å 40 åren gjort sig gällande och huru landets moraliska nivå sjunkit, under det att den ekonomiska utvecklingen stigit — om detta öfvervägande varit till landets heder, det lämnar jag därhän.

Af de förslag, som framlagts, finnes det ett, nämligen herr Hasselrots, som ej gifver allmän valrätt och som ej löser frågan, men som är en reträttspostion af sådan art, att de, som känna med sig att vi köra för fort, kunna taga den såsom replipunkt för att få denna fråga bragt ur världen. Den utsträckning till kommunalstrecket detta förslag innebär torde ej böra afskräcka, då olä-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

genheten däraf i någon mån motverkas af att köpingarna och municipalsamhällena skulle flyttas öfver till städerna. Jag tror därför, att verkningarna däraf skulle under de närmaste valperioderna icke blifva så synnerligen farliga. Men jag anser dock, att om man märkt, att man gått för långt, hvilket enligt min uppfattning är förhållandet med denna olycksaliga skrifvelse, som kom fram för några år sedan, och att således ett visst förslag icke ländertill landets nytta, så är det bättre att erkänna detta — äfven om det sker i sista stunden — hellre än att gå på blott därför att man vill vidhålla ett kanske något förhastadt uttalande.

Herr Nordenfalk: I det anförande, som är bilagdt Kungl. Maj:ts proposition till denna Riksdag, har statsrådet och chefen för justitiedepartementet tagit till utgångspunkt en redogörelse för frågans behandling vid 1904 års riksdag och därvid anmärkt, att röstresultatet i denna kammare då var 93 ja mot 50 nej. Samma hänvisning har också gjorts i början af denna dags diskussion. Siffrorna äro naturligtvis i och för sig korrekta, men det bör erinras därom, att denna majoritet af 93 röster till allra största delen, om ej i sin helhet, var af den bestämda åsikten, att den förändring af bestämmelserna om gemensamma voteringar i skattefrågor, hvilken minoriteten gjorde till villkor för bifall, var synnerligen viktig, om man ock — af skäl, som ej hade med sakens kärna att göra — ansåg den icke böra sammanbindas med rösträttsfrågan. En del af denna majoritet gick än längre och röstade vederligen för förslaget under den förutsättning, att skattelagsförändringen komme att ske under innevarande riksdag och sålunda innan definitivt afgörande af rösträttsfrågan. Denna uppfattning syntes ej oförenlig med uttalandet från regeringens sida, att den af kammaren önskade förändringen i fråga om progressiva skattens undantagande från de gemensamma omröstningarna vore både tillbörlig och rättfärdig och borde komma till stånd, blott den icke sammanblandas med rösträttsfrågan. Var det under sådana förhållanden att sträcka sina förhoppningar för högt, då man väntade, att alla goda krafter skulle förena sig för att bringa ur världen tvisten mellan Första och Andra kammaren angående de gemensamma voteringarna redan under denna riksdag? Och om så skett och ett hvilande förslag därutinnan nu legat på bordet, hvem vet, om ej kamrarna kunnat efter underhandlingar nu komma till ett resultat i rösträttsfrågan? Kamrarna hafva redan kommit hvarandra närmare i denna fråga, de hafva båda gjort sig förtrogna med tanken på en högst väsentlig utsträckning af den nuvarande rösträtten; båda synas vara öfverens om att åldern för valrätt bör framflyttas till 24—25 år, och båda äro besjälade af önskan att snart få denna fråga afgjord.

Enskilde motionärers bemödande vid denna riksdag att få den förutsättning för rösträttsfrågans lyckliga lösning, som ett hvilande förslag till den ifrågasatta skattereformen skulle inneburi, hafva varit förgäfvade, och nu stå vi där vid valperiodens sista

riksdag. Om Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag blifver lag, hafva vi *på en gång* infört den mest vidsträckta valrätt, och på samma gång vi satt oss i den ställning, att om ett tillräckligt starkt parti sammansluter sig i den antagligen af nya ledamöter till stor del bestående Andra Kammaren, detta parti behärskar äfven den progressiva beskattningsskalan och därmed snart sagdt hela riksdagsmaskineriet. Kan nu detta vara att handla med klokt förutseende? Näppeligen har något annat land försökt en sådan — jag vet ej hvad jag skall kalla det — en sådan evolution. Den berömmelse, som den svenska statsförfattningen haft både inom och utom landet att vara synnerligen väl afvägd, den kan icke mer komma den till del. Jämnvikten är bruten. En högt aktad talare har visserligen, med erkännande af att ändring i skattelagstiftningen borde ske, dock trott, att om en sådan icke kunde äga rum, det i allt fall icke vore så farligt, och skälet var, att det svärd, som komme att ligga i ett Andra Kammarens majoritetspartis hand, blott bet åt en sida. Nej, svärdet är mångeggadt och kan, med endast någorlunda skiicklighet handteradt, skada vitala delar och användas vid nästan alla frågor, och den Första Kammare, som sitter efter slutligt antagande af förslaget, skall nog få känna, att ej så lång tid kommer att förflyta mellan de tillfällen, då den får, så att säga, känna ryckningarna af den tråd omkring Första Kammarens hals, som ligger i ett majoritetspartis i Andra Kammaren hand.

Jag har ingen synnerlig rädsla för politiska partiers stundom lifliga spel, blott de icke lockas in på områden, som böra vara främmande för all partipolitik, och jag förutsätter ej alls, att Andra Kammarens nya ledamöter på något sätt skola vara illviliga medborgare, utan utgår gärna från den förutsättningen, att de äro lika stora fosterlandsvänner, som litet hvar af oss vilja anses vara. Men jag ställer till dem, som söka intala sig, att ingen fara är för handen, den frågan: Gifver verkligen deras erfarenhet dem vid handen, att ett politiskt parti, lifligt öfvertygadt om sin saks rättmätighet och varmt omfattande äsikten, att dess genomförande skall gagna landet, icke begagnar de medel, som stå till dess förfogande för att vinna ändamålet och krossa motståndarne, då det kan ske på en väg, som lagen lämnar öppen?

Kammarens flesta ledamöter hafva gifvetvis redan fattat sitt beslut. Jag har blott velat uttala dessa reflektioner i sammanhang med det tillkännagifvande, att jag nu ej vill eller kan åtaga mig medansvaret för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag.

Herr Trygger: Jag har begärt ordet för att förklara, att min ståndpunkt vis-à-vis de proportionella valen i dag är precis densamma, som den städse varit. Det är dock icke min mening att nu ingå på någon närmare kritik af detta valsätt, ty för hvar dag, som går, tror jag, att det blir allt mera uppenbart, att de proportionella valen icke lämpa sig för vårt land. Och enligt min

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

mening är detta helt naturligt, om man icke låter förvilla sig af tjusningskraften hos en sats, som skenbart är teoretiskt riktig.

Om denna kammare likväl i dag med stor majoritet kommer att i hufvudsak vidhålla sitt förra året fattade beslut, tillskrifver jag detta till någon del den omständigheten, att denna kammares ledamöter städse hafva visat stor principtrohet och följaktligen icke, därför att tvekan har uppstått, anse sig berättigade att öfvergifva en redan förut intagen ståndpunkt.

Men fastän jag nu icke vill närmare gå in på dessa proportionella val och hvad däremot kan vara att anföras, är det dock en anmärkning, som jag skall tillåta mig att framställa, nämligen att det synes mig, som om hela den proportionella valmetoden vore uppbyren af en resignationens anda, och att det enligt min mening vore olyckligt, ifall denna skulle komma att behärska det konservativa partiet.

Det synes mig icke vara något för anhängarne af en mera konservativ uppfattning eftersträfvansvärdt att såsom minoritetsparti i Andra Kammaren framläpa en dräglig tillvaro, utan vårt mål måste, hur än Andra Kammaren blir sammansatt, blifva att söka hos dess majoritet vinna gehör för hvad vi anse rätt och nyttigt. Äfven med en utsträckt rösträtt är jag öfvertygad om att de konservativa idéerna hafva så stor bärkraft, att de kunna göra sig gällande, blott man icke redan från början sätter målet så lågt som att endast stanna i minoriteten. Ty det är ej stagnation utan framåtskridande och utveckling, som vårt parti vill lika väl som de mera liberala eller radikala partierna.

Det är endast sättet för denna utveckling, med afseende å hvilket vi äro af olika mening med dessa partier, och säkert är, att i fall ytterlighetspartierna inom Andra Kammaren komma att göra sig gällande under någon tid, en reaktion däremot dock kommer att ske, när man genom erfarenheten funnit, att utvecklingen till samhällets bästa kräfver ett starkare hänsynstagande till bestående förhållanden.

Med den ståndpunkt jag nu intager, i det jag är motståndare, bestämd motståndare till de proportionella valen, vore det kanske klokast af mig, att jag förenade mig med dem, som förorda, att vi skola taga två förslag, nämligen dels ett förslag med proportionell valmetod och dels något annat, t. ex. det, som här föreslagits af herr Sjöcrona.

Det torde ej vara något tvifvel, att om kammaren handlade på detta sätt, man bäst skulle hafva kommit till lufs den proportionella valmetoden.

Men huru stor fiende jag än är till de proportionella valen, är detta dock en obetydlighet i jämförelse med min önskan, att denna kammare icke skall förlora något af sin ställning, af det förtroende, som kammaren åtnjuter inom landet, och då jag är öfvertygad, att ett antagande från kammarens sida af tvenne rösträttsförslag, som äro byggda på alldeles olika principer, skulle minska kammarens anseende och vårt folks förtroende till kam-

maren, inskränker jag mig till att yrka afslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Herr Jonsson: Det är naturligt, att man i denna fråga, som blifvit så grundligt genomdebatterad under föregående riksdag, icke kan hafva något egentligt nytt att säga, och det är därför ett missbruk af tid att här göra några längre inlägg.

Jag begärde emellertid ordet därför, att jag, med kännedom om den nyss föregående talarens ståndpunkt i frågan, antog, att det skulle blifva ett och annat att säga gent emot de skäl, som han förebragte för sin mening. När han nu förklarar sig vara en bestämd motståndare emot allt hvad proportionella val heter, så skall jag be att från min sida lika bestämdt få säga ifrån, att jag kommer att hålla på de proportionella valen icke allenast detta år utan äfven framdeles, om frågan nu faller genom ett afslag i medkammaren. Jag kommer icke att öfvergifva denna valmetod, därför att detta för mig är ett villkor för att kunna gå med på en utveckling af rösträtten i en grad, som kan tillfredsställa anspråken från den sida, som här under hela tiden ansett detta vara en angelägenhet af den högsta vikt och betydelse.

Frågan om proportionella val har genomgått en märkvärdig utveckling.

Man erinre sig, att vid näst föregående val till Andra Kamraren utaf åtskilliga möten af frisinnade landsföreningen förklarades, att därest det kunde utfinnas en praktisk och god metod för lösningen af det proportionella valsättet, det s. k. samlingspartiet skulle stå just för en sådan idé. Det har sedermera visat sig, att ett godt sätt för lösningen af den proportionella valfrågan kunnat åstadkommas.

Men icke för ty har samma politiska åskådning helt enkelt kastat öfver bord, hvad man från början ansåg sig kunna kämpa för. På den grund, att vissa pressorgan öppnade ett fälttåg emot detta valsätt, var man genast färdig att kasta bort, hvad man förut hade förklarar sig kunna stå för. Jag hemställer nu till herrarna, om det under sådana förhållanden skulle vara lämpligt af dem, som vilja främja en effektiv rösträttsreform, men en reform, som på samma gång icke kastar allting öfver ända genom en alltför stor maktöfverflyttning från ett håll till ett annat, att öfvergifva tanken på detta valsätt.

Jag tror icke för min del, att det direkta majoritetsvalsystemet kan på ett lyckligt sätt korrigeras därigenom, att, om majoriteten under en följd af år har missbrukat sin makt och åstadkommit skada i statshushållningen eller i lagstiftningsväg, man vid nästa val skall få en reaktion emot dessa missbruk och således allting kunna återställas till sitt förra bättre skick. Nej, mina herrar, det går icke att först låta det skena i väg i en olycklig riktning och sedan taga tillbaka de fel, som blifvit begångna, utan felen finnas nog kvar. Man kan hejda eller stoppa en fortsättning, men en större eller mindre olycka har redan skett, som

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

aldrig kan repareras, om man har ett sådant valsysteem. Det är icke värdt, att man här söker att åberopa sig på den engelska parlamentarismen, ty förhållandena i England äro så kolossalt olika, emot hvad som skulle komma att inträffa hos oss, att en sådan jämförelse icke alls är på sin plats. Skillnaden är den, att hos oss hvarje valberättigad man också vore i tillfälle att taga emot ett mandat och utöfva detsamma, då däremot i England ingen kan åtaga sig ett mandat utan att antingen själf vara en förmögen man eller också hafva understöd af liktänkande. I afseende å mandatet spela arbetsförhållandena en ganska stor roll, och man kan därför icke anställa en dylik jämförelse. Nu kan man visserligen säga, att i vårt grannland, där arbetsförhållandena äro lika som hos oss eller t. o. m. ännu gynnsammare, några större faror likväl icke hafva visat sig vara förenade med deras mycket ensidiga konstitution. Ja, det beror på hvad man menar med faror i detta fall. Jag undrar, om man i alla fall icke kan anse det vara faktiskt och klart, att det ekonomiska tillståndet därstädes försämrats i en sådan grad, att detta ensamt och hufvudsakligen framtingat en reaktion vid de senaste valen, åsyftande att skapa en annan regim. Det visar sig ju ock, att man aldrig har säkerhet för ett lugnt, klokt och försiktigt lagstiftningsarbete med dessa direkta majoritetsval.

Jag får nu säga, att ingen i denna stund vet, hvilket resultatet kommer att blifva inom vår medkammare, om där utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag eller om ens något annat förslag med säkerhet blir antaget, men, mina herrar, må beslutet i medkammaren blifva hvilket som helst, för oss bör det dock stå fast, att vi skola stå kvar på vår uppfattning om hur en valreform skall ske, vare sig nu en lösning på denna grund kan äga rum om tre, om sex eller om nio år.

Vill man få en rättfärdig valreform genomförd, då, mina herrar, duger det icke att vackla från det ena till det andra eller låta imponera på sig af uppskrufvade stämningar, som med konst hafva framalstrats på andra håll, utan det gäller att iakttaga fasthet och bestämdhet, och när själfva saken, för hvilken man kämpar, är rätt och riktig, så måste en sådan sak också förr eller senare kunna genomföras.

I denna öfvertygelse är det, som jag fortfarande liksom föregående år ber att få instämna med dem, som yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Jag har närmast begärt ordet för att få uttala min anslutning till hvad herrar Hasselrot och friherre de Geer här yrkat. För min del vill jag icke vidare förlänga diskussionen, men jag ber dock att få begagna tillfället förklara att, fastän jag förra året biträdde kammarens beslut om införandet af proportionella val, jag likväl icke stirrat mig blind på dessa, och att jag hos dem icke endast ser förtjänster och de garantier, de kunna erbjuda, som andra talare äfven här i dag

framhållit. Sälunda talade biskop Billing om de garantier, som de proportionella valen skulle skänka åt alla håll, och han påstod äfven, att någon opinion emot dem icke finnes i landet samt att de mötesresolutioner, som förekommit emot dem, varit dikterade från Stockholm. Nej, mina herrar, så är det visserligen icke, utan mötesresolutioner emot de proportionella valen har man nog lärt sig att skrifva litet hvarstädes i landet.

Förra året tillät jag mig att väcka en motion angående införandet af längre valperioder, för den händelse förslaget om proportionella val skulle gå igenom, ehuru denna min motion icke vann understöd. De proportionella valen kräfva dock en så utbildad valteknik och så mycket arbete för att ordna en fast organisation, att olägenheterna af detta valsätt komma att framträda så mycket starkare ju kortare valperioderna blifva. För landsbygdens befolkning, för hvilken svårigheterna och liknöjdheten att organisera sig äro särskildt stora, äro de proportionella valen ej tilltalande. Jag skulle kunna tala om från de bygder, jag representerar, hurusom märkligt nog i de mest konservativa valkretsar af samhällsbevarande landtbrukare fattats långt åt vänster gående resolutioner emot införandet af proportionella val, och då man frågat dem om anledningen till detta, så har svaret blifvit, att man af fruktan för detta valsätt hellre toge allmän rösträtt med enmansvalkretsar. För landtbefolkningens vanor och åskådningssätt ligger det vikt på det personliga vid valförrättningen — man vill rösta på den man känner och till hvilken man sätter tillit, och man har därför motvilja mot att rösta efter listor på personer, som äro mer eller mindre obekanta och fjärrboende. Det är detta, som är motbjudande för landtbefolkningen.

Det är ju nu ganska ovisst, hvilken utgång rösträttsfrågan kan få i år; men om opinionen emot de proportionella valen fortfarande skulle växa på samma sätt som den hittills vuxit, så kan man med skäl antaga, att ett Riksdagens beslut i år icke står sig under nästa valperiod. Det kan nog hitta på att hända, att om höstens val till Andra Kammaren skola baseras på ett definitivt antagande af proportionella val, sopar detta bort en del af de säkerligen högst få röster, som komma att diktera utgången inom nämnda kammare nu.

Af denna anledning är det, som jag nu anser mig böra biträda det af herr Sjöcrona framställda förslaget. Jag gör detta icke för att frågå kammarens beslut från i fjol, utan för att vid sidan af beslutet från i fjol erbjuda en förhandlingsmöjlighet med Andra Kammaren. Genom ett antagande af herr Sjöcronas förslag ajournera vi på sätt och vis vårt beslut, tills Andra Kammaren uttalat sig, och därigenom öppnas möjlighet för nya jämningsförsök. Jag är för min del öfvertygad om att det icke alls är emot kammarens värdighet att fatta ett sådant beslut. Vi skola erinra oss att förra året, när kammaren fattade sitt beslut om proportionella val, föredrog herr talmannen därefter äfven den af herr Sjöcrona väckta motionen, och denna samlade då, om

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

jag minnes rätt, 49 röster. Jag har svårt att förstå, att de 49, som då röstade för detta förslag, ville göra någonting, som var emot kammarens värdighet. Jag ansluter mig nu till detta förslag därför, att jag anser det vara högeligen önskligt, att det blir en lösning af rösträttsfrågan i år. Och den utsikt till en lösning i konservativ riktning, som nu bjudes, kommer säkerligen icke så snart tillbaka igen. Denna viktiga fråga har nu länge nog stått på dagordningen, och den har splittrat samhällets krafter samt arbetet inom landet. Vi äro ett litet folk och ett isoleradt folk, och därför kräfvades, att alla goda samhällsklasser kunna samarbeta för landets lugna utveckling och framåtskridande, hvilket icke kan ske utan att denna stora fråga blir afförd från dagordningen.

På nu anförda grunder ber jag att för min ringa del få ansluta mig till det af herr Hasselrot framlagda förslaget.

Herr Törneblad: Då Första Kammaren i fjol fattade sitt beslut, skedde det, såvidt jag kan förstå, uti den afsikten, att frågan borde lösas så fort som möjligt och på det sätt, som kammaren fann ändamålsenligast och bäst. Hafva sedan dess verkligen inträffat sådana omständigheter, som kunnat berättiga eller föranleda kammaren att frågå hvad den då efter moget öfvervägande beslöt sig för? Jag tror det knappast. Det är visserligen sant, att det uppstått en stark, om man så vill, eller åtminstone högröstad mening emot de proportionella valen. Redan då hördes röster, som varnade emot dem. Men de protester, som hafva framkommit, hafva till en ganska stor del varit — mindre åtföljda af en noggrann kritik öfver dem än dikterade af ett visst instinktligt missnöje med desamma, från hvilken källa detta missnöje nu än må hafva framkommit.

Om kammaren nu vidhåller sin ståndpunkt från fjolåret, tror jag, att kammaren däruti handlar klokt, och gör kammaren det, så gör kammaren det naturligtvis liksom i fjol besjälad af önskan att få frågan afgjord och någorlunda lyckligt afgjord.

Sant är, såsom en talare yttrat, att hur det än beslutes, samhället nog kommer att i tidens längd gå framåt. Men de kraftiga brytningarna vill man ju gärna undvika, just för att framåtskridandet må blifva så mycket säkrare. Jag vågar påstå, att det är Riksdagens och kammarens skyldighet att göra hvad på dem ankommer för att leda strömningen i den rätta riktningen, så att det icke först kommer en kraftig ström åt ett håll och sedan en häftig ström åt motsatt håll, hvilket icke kan vara lyckligt för samhället.

Då man nu i dag fattar sitt beslut, bör man därför göra det i den tanke att kunna få ett förslag antaget att blifva hvilande. Hvilka äro då möjligheterna för att få ett sådant förslag? Jo, naturligtvis är den bästa möjligheten att hålla fast vid fjolårets beslut. Skulle man därtill foga det villkor, som här blifvit yrkadt af några reservanter och herr vice talmannen, hvad gör man då?

Man afskär fullkomligt möjligheten att få något beslut i denna riktning i Andra Kammaren. Ty vi kunna icke dölja för oss, att, om vi vidfoga detta villkor, Andra Kammaren icke antager förslaget, och då är frågan fallen. Nå, det kan ju hända, att detta vore en förmån, då man nu en gång uttalat sig för detta villkor. Jag lämnar dock åt herrarnas eget omdöme att afgöra, hvilket som vore den större förmånen: att hafva hållit fram ett villkor, som bestämdt icke tages i år och kanske icke heller under den närmaste agitationstiden, eller att få en möjlighet, att frågan löses i år.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Nu har äfven framställts det förslaget, att vi skulle fatta ett alternativt beslut. Ja, detta förslag har nog blifvit motsagdt, men jag vet icke, om det blifvit underkastadt en fullt tillräcklig kritik. Jag skall försöka att komplettera densamma. Den vacklande hållningen skall jag icke vidare tala om, men jag skall tala om möjligheterna att få frågan löst genom att antaga förslaget n:o 2. Man skulle ju möjligen på detta kunna tillämpa, hvad som någon gång blifvit sagdt om kärleken — vi hafva ju sett den bilden framställas om kärleken förr i tiden och kärleken nu för tiden. Förr i tiden hette det: hon eller ingen, nu för tiden heter det, har man sagt: hon — eller någon annan! Men hur skulle det gå med den där andra? Jo, om förslaget skulle gå igenom uti Första Kammaren såsom alternativ och det sedermera skulle ske en sammanjämkning mellan detta och ett annat förslag, hafva herrarna då tänkt på, att detta förslag är byggdt på en helt annan grund än förslagen till rösträttsfrågans lösning på senare tider? Detta förslag grundar sig nämligen på ett kombinerande af den politiska rösträtten med den kommunala rösträtten, då däremot de öfriga förslagen och särskildt Mosseboförslaget icke alls ställer sig på denna ståndpunkt. Kan man verkligen tro, att en sammanjämkning skall kunna ske mellan två till sina grunder så oförenliga förslag som dessa?

Det har ansetts vara en fara eller åtminstone en olägenhet för oss att hafva den politiska rösträtten byggd på kommunal grund. Ja, därmed må nu vara hur som helst, men detta har åtminstone i många år framhållits, och då man nu genom ett bifall till herr Sjööronas förslag skulle öfvergifva denna uppfattning, så äro utsikterna till en sammanjämkning mycket små. Således, för att kunna få en sammanjämkning, för hvilken finnas så små utsikter, offerar man möjligheten att kunna i Andra Kam-maren genomdrifva det förslag, hvarom vi här vilja förena oss — jag antager detsamma som i fjol — och i samma ögonblick, som vi taga alternativa förslag, är naturligtvis det första förslaget från i fjol fullständigt dömdt i Andra Kammaren, ty herrarna skola icke föreställa sig, att det då skall hafva några utsikter alls att gå igenom. För denna ovissa möjlighet af en sammanjämkning skulle man sålunda offra den visserligen ovissa, men dock icke ännu omöjliggjorda utsikten att vinna framgång åt de proportionella valen.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Hvad de proportionella valen beträffar, skall jag icke inlåta mig på något närmare lofordande eller någon kritik af dem, men jag tillåter mig dock säga, att de, som kritisera de proportionella valen särskildt därför, att de äro så nya och opröfvade, tyckas hafva alltför låg tanke om valmännens möjlighet att uppträda såsom själfständiga och tänkande valmän, dessa valmän, hvilkas intresse att få rösträtt de i så hög grad förorda.

Jag tror således, att man just med afseende å möjligheterna och med afseende å kammarens värdighet gör klokast uti att hålla sig så nära som möjligt till föregående års beslut, och i denna tanke ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, icke därför att jag helst ansluter mig till *alla* delar af detsamma, utan emedan jag tror det hafva den bästa utsikten att gå igenom och vara i det stora hela antagligt.

Herr Lithander: Då herr vice talmannen och friherre Nordenfalk redan hafva utförligt redogjort för de skäl, som tala för den mening, hvilken äfven jag omfattar, kan jag inskränka mig till det minsta möjliga för att motivera mitt beslut att icke biträda Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, så länge därvid icke fogats något, som säkerställer näringarna mot ödeläggelse medelst påläggande af outhärdliga skatter.

Då Kungl. Maj:ts förslag till utvidgning af rösträtten för lidet är förkastades af Andra Kammaren och frågan därmed föll, var man ju berättigad att hoppas, att, då Kungl. Maj:t i år återkom med ett nytt förslag, däri skulle hafva tagits hänsyn till de ganska stora minoriteter i båda kamrarna, hvilka påyrkade en säkerhetsåtgärd mot det svenska näringslivets dödande genom pålagda, alltför tryckande skatter. Men denna förhoppning blef tyvärr en illusion, då ju år 1905 hvarken regeringen eller konstitutionsutskottet behjärtat detta livsvillkor för fortsatt materiell och kulturell utveckling i vårt land. Genom bibehållande af de gemensamma voteringarna i hela deras utsträckning, samtidigt med att man vill ombilda Andra Kammaren till en ensidigt sammansatt enväldsmakt med afseende på rättigheten att pålägga skatter, skulle man öfver landet draga olycka af oberäknelig omfattning. Tusental bland landets näringsidkande män hafva inför såväl regering som Riksdag framfört sin oro för näringslivets framtid. Det är tydligt, att denna djupt kända och allvarliga oro icke kan blifva mindre, då man hör sådana ord som dem en kringresande socialistisk talare för lidet är uttalade på en plats i östra Sverige. Han sade nämligen: »först skola vi hafva den allmänna rösträtten; därpå skola vi utarma våra motståndare, och sedan hafva vi lagstiftningen fullständigt i våra händer. När Landtbrukarne ej längre kunna behålla jorden, skola vi dela den.»

Jag vill icke besvara kammaren med att ånyo åhöra de ytterligare skäl, som ligga till grund för denna oro. Jag uttalade dem för lidet år under debatten, och jag har äfven sökt att i en

inom kammaren afgifven motion ännu vidlyftigare utveckla desamma. Men då denna stora fara blifvit så kraftigt påvisad och ändå icke vunnit beaktande af regeringen eller konstitutionsutskottet, så har jag ansett mig berättigad och skyldig att ånyo erinra därom och i sammanhang därmed förklara, att jag hvarken kan biträda Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets förslag. Jag har intet yrkande att göra.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr Hägglund: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag ber endast att få yttra några få ord för att därmed bemöta hvad som anfördes af en ärad talare på göteborgs- och bohuslänsbänken, då han sökte att stryka under den åsikt man återfinner i herr af Callerholms m. fl. reservation, nämligen att opinionen mot det proportionella valsättet är ganska stark inom landet. Äfven jag har någon erfarenhet om den saken från ett tjugotal möten, i hvilka jag deltagit. Jag kan meddela kammaren, att i de fall, då allmogemännen fått upplysning om huru de proportionella valen skola tillgå, hafva de med en mun förklarat — jämväl motståndarne till valsättet — att de förstått, huru de skola rösta och huru de skola uppgöra vallistorna. Då detta kan äga rum i Norrland med dess glesa befolkning, bör det äfven kunna ske i de sydligare delarna af landet.

För öfrigt ber jag att få säga, att jag icke tror, att denna kammare skall kunna någonsin lösa rösträttsfrågan på ett sådant sätt, att det s. k. samlingspartiets män skola därmed åtnöjas. Jag har erhållit denna åsikt af de oupphörliga olikartade växlingar i fråga om sin ställning till sättet för rösträttsfrågans lösning, som flertalet af samlingspartiets män undergått alltifrån den dag, då skrifvelseförslaget 1902 förelåg till behandling i Andra Kammaren.

Då nyssnämnda riksdagsskrifvelse afläts, understöddes denna skrifvelse af flertalet bland samlingspartiets män. Regeringen angaf i en öppen förklaring, som intogs i landets tidningspress, sin ställning till frågan. Därefter sammanträdde samlingspartiets ledande män till möte här i Stockholm och beslöto, huru de skulle förhålla sig vid valen på hösten år 1902. Det beslöts då, att samlingspartiet skulle understödja regeringens förslag i rösträttsfrågan jämväl beträffande de proportionella valen, för så vidt den kommitté, som då var utsedd, komme att finna de proportionella valen lämpliga för landet. Detta beslut bekräftades än ytterligare af samlingspartiets förespråkare och riksdagsmannakandidater vid de valmöten, som landet rundt afhöllos före 1902 års val till Andra Kammaren. Men huru gjorde de, då kommittén förklarat sig anse de proportionella valen vara nödvändiga och då sedermera ett förslag beträffande ändring af valrätten till Andra Kammaren år 1904 först framlades för Riksdagen? Jo, de ställde sig genast afvisande mot detta förslag. Stormen började i Folkets hus här i Stockholm och sedan gick den ut öfver landet. Huru tillgick det manne, då från städerna utskickade agitatorer kommo ut på landsbygden och samlade allmänheten omkring sig för att afhandla

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

frågan om de proportionella valen? Jo, det gick vanligen så till, att man *icke* upplyste folket om huru valen skola ske; man sade blott: det är nytt, det är omöjligt att förstå och omöjligt att lära sig. Våra allmogemän äro ju något försagda; de voro då icke heller inne i valsättet samt kunde därför icke yttra sig i frågan. Agitatoren hade några i »röststyrka» väl begåfvade meningsfränder omkring sig vid talarestolen, som afgåivo ett kraftigt »ja» till den före mötet af particheferna formulerade och af agitatoren medhafda samt ur västfickan framdragna »resolutionen», och genast kom det i pressen att heta, att mötet *enhälligt* beslöt att förkasta de proportionella valen. Men möttes dessa agitatorer någon gång af motsägelse och där upplysning om valmetoden ordentligt tillika lämnades, har det, åtminstone på landsbygden, visat sig icke gå så lätt att få fram dessa i Folkets hus på förhand formulerade resolutioner.

Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Hans excellens friherre von Essen: Jag har egentligen begärt ordet för att uttala, att jag beträffande denna fråga i år står på samma ståndpunkt som i fjol, och jag skulle önska, att flera, som dela samma åsikt som jag, äfven i år ville uttala sig, så att det må visa sig, att den ganska starka minoritet, som i fjol biträdde vice talmannens förslag, äfven i år vidhåller sin uppfattning.

Det har här sagts af en talare, att rösträttsfrågan aldrig kommer att lösas, om den sättes i samband med denna skattereform. Det kan ju hända, att hvad han sålunda profetiskt uttalade kommer att visa sig vara riktigt, men för min del vill jag säga, att jag, ifall en sådan lösning af båda frågorna ej kunde ske, hellre skulle önska, att rösträttsfrågan blefve olöst. Jag anser nämligen, att den garanti, som herr Lundeberg med flera påyrkat, är af så stor vikt, att alla andra garantier i jämförelse med densamma äro af ganska ringa betydelse. Skulle således ett rösträttsförslag, som vore fotadt på andra grunder än proportionella val, komma att sättas i förening med denna skattereform, anser jag detta mera betryggande än ett förslag sådant som konstitutionsutskottets, som är grundadt på proportionella val, men ej upptagit förslaget om skattereformen. Jag skall visst icke tillåta mig att kritisera, hvad som yttrats angående det proportionella valsättets fördelar. Teoretiskt sedt anser jag det ligga mycken rättvisa i detta valsätt, men kammaren torde dock med mig erkänna, att det alltid med detsamma blir de partier, som bedrifva den mest kraftiga agitationen, som få den starkaste ställningen, hvaremot det blir svårt för de partier, som ej bedrifva sådan agitation, att behålla sin position. Med andra ord, det förhåller sig med det proportionella valsättet så som det stundom plägar vara, att hvad som teoretiskt sedt är riktigt, praktiskt kan slå fel. Därför anser jag ej detta valsätt vara så betryggande som

mången af dess förfaktare. Emellertid är jag fullt villig att gå in på detsamma, om denna skattereform samtidigt antages.

Då frågar man: Hvad blir följden af denna ståndpunkt, att för rösträttsfrågans lösning fordra ett sådant tillägg? Härtill har man svarat, att det ej denna riksdag kommer att antagas något förslag, om detta tillägg skulle vinna anslutning i Första Kammarén. Jag har ingen förhoppning om att en sådan anslutning här skall uppstå, men jag skulle dock önska, att detta tillägg vunné en så stor anslutning, att antalet anhängare till detsamma blefve lika stort som vid fjolårets riksdag. Härigenom skulle, om förslaget fölle i år, det stå fast, att Första Kammarén fäster så stor vikt vid denna garanti, att densamma möjligen sedermera kunde komma att upptagas. Jag tillät mig säga i fjol, liksom vice talmannen har gjort i år, att hvilken medlem i kammarén man frågar, hurudan hans åsikt är angående denna fråga, skall han svara, att han önskar, att skattereformen skall kunna genomföras, men att han af opportunitetsskäl ej vill rösta därpå. Jag vill emellertid hoppas, att oberoende af detta skäl så många måtte gifva sin anslutning till förslaget, att, äfven om det ej kan blifva majoritet för detsamma, det skall samla en stark minoritet. Jag yrkar bifall till herr Lars Bergs med fleres reservation.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Friherre Alströmer: Endast några ord. Då jag ej haft tillfälle att deltaga i den slutliga behandlingen af detta ärende inom utskottet, skall jag med anledning af den siste högt ärade talarens uppmaning be att få tillkännagifva min ställning i frågan, och vill jag därvid endast uttala, att, för så vidt jag hade deltagit i ärendets behandling, jag skulle hafva anslutit mig till den af herr Lars Berg m. fl. afgifna reservationen, som öfverensstämmer med herr Lundebergs förslag. Jag anhåller att få yrka bifall till nämnda reservation.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats:

1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o) af herr *vice talmannen*, att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling skulle antagas det grundlagsändringsförslag, som innefattades i den af herr Lars Berg m. fl. vid utskottets utlåtande afgifna, med den af herr Lundeberg m. fl. väckta motion n:o 32 öfverensstämmande reservation;

3:o) af herr *Anderson, Albert*, att såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling skulle antagas ett förslag, som öfverensstämde med utskottets utom i afseende å § 17 riksdagsordningen, hvilken skulle erhålla den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit;

4:o) af herr *Hasselrot*, att den af herr Sjöcrona i ämnet väckta motion skulle bifallas med den ändring, att de i början af § 14 mom. I förekommande orden »Valrätt tillkommer inom den kommun, där medlem bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna» utbyttes mot: Valrätt tillkom-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

mer inom den kommun, där han bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man;

4:o) af herr *Sjöcrona*, att hans i ämnet afgifna motion skulle bifallas; och

5:o) att samtliga framställda grundlagsändringsförslag skulle förkastas.

Härefter gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på bifall till hvad utskottet i punkten 1 hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 42.

Därefter gjorde herr talmannen proposition på bifall till det af herr vice talmannen framställda yrkande samt vidare proposition därpå att kammaren måtte, i enlighet med utskottets hemställan, besluta, att den af herr *Lundeberg* m. fl. väckta motion, n:o 32, ej skulle föranleda någon Riksdagens åtgärd; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det grundlagsändringsförslag, som innefattas i den af herr *Lars Berg* m. fl. vid konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6 af-

gifna, med den af herr Lundeberg m. fl. väckta motion n:o 32 öfverensstämmande reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren i enlighet med utskottets hemställan, att ifrågavarande motion ej skall föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 82.

Vidare framställdes proposition därpå att det af herr Anderson, Albert, framlagda grundlagsändringsförslag skulle antagas att hvilat för vidare grundlagsenlig behandling; och förklarades denna proposition vara med nej besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen proposition på bifall till herr Hasselrots yrkande och vidare proposition på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det af herr Hasselrot under öfverläggningen om konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6 framställda grundlagsändringsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 106.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till herr Sjöcronas motion, n:o 30, samt vidare därpå, att kammaren, i enlighet med utskottets hemställan, måtte besluta, att ifrågavarande motion ej skulle föranleda någon Riksdagens åtgärd; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid sedermera gjorda propositioner bifölls hvad utskottet hemställt i punkten 2 a) och b) samt d)—l) och förklarades utskottets hemställan i punkten 2 c) och m) besvarade, hvad punkten 2 c) angick, genom voteringen öfver herr Lundeborgs m. fl. motion och, beträffande punkten 2 m), genom kammarens nyss fattade beslut rörande herr Sjöcronas motion.

Ordet lämnades nu på begäran till

Friherre Åkerhielm, som yttrade: Då jag vid diskussionen om rösträttsfrågan vid förlidet års riksdag utförligt motiverade och angaf min ståndpunkt i densamma, har jag icke ansett mig böra i dag upptaga kammarens tid med att yttra mig i frågan. Jag anhåller nu blott att få till protokollet antecknad, att jag icke med min röst bidragit till det nu fattade beslutet.

Ang. utarbetande af förslag till lag om försäkringsaftal.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 1 och 2 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 63, i anledning af väckt motion angående utarbetande af förslag till lag om försäkringsaftal.

Till behandling af lagutskottet hade hänvisats en inom Andra Kammaren af herr *M. F. Nyström* väckt motion, n:o 93, hvori hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga ett förslag till lag om försäkringsaftal.

Utskottet hade tillstyrkt bifall till ifrågavarande motion.

Herr Törneblad: För min del kan jag icke fatta, att den här föreslagna skrifvelsen skall vara nödvändig. Lagen om försäkringsrörelse är så pass ny, att det väl är allt skäl att låta bolagen under någon tid utveckla sig, innan man fattar ett bindande beslut om försäkringsaftal. Så mycket mera skäl har jag till mitt yrkande om afslag, som enligt hvad mig är bekant man i Tyskland redan sedan lång tid tillbaka funderat på att införa en lag af här ifrågasatt art, men icke lyckats komma till något resultat i det fallet. Jag tror således, att det icke under närvarande förhållanden är nödvändigt att besvara regeringen med denna skrifvelse. Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan.

Herr Trygger: Den omständigheten, att Riksdagen och Kungl. Maj:t nyligen antagit en lag om försäkringsrörelse, kan väl icke

vara ett skäl mot en lagstiftning angående försäkringsaftal. Här gäller frågan förhållandet mellan försäkringsanstalterna och de enskilda, som där taga försäkring, och särskildt hvad lifförsäkringen beträffar, är det otvifvelaktigt, att den enskilde har en särdeles svag ställning vid försäkringsaftalets upprättande. Här är alltså ett område af lagstiftning, där det möjligen kan vara af nytta att införa bestämmelser, hvilka de enskilde vid aftalets upprättande icke kunna frångå. Det är bland annat på grund häraf, som utskottet har tillstyrkt förevarande skrifvelse, och då jag tror, att något giltigt skäl icke kan finnas för att hindra en utredning af denna fråga, hemställer jag, herr grefve och talman, om bifall till utskottets förslag.

Ang. utarbetande af förslag till lag om försäkringsaftal.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 349, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 27, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande af förhandlingar mellan svenska och norska regeringarna om en ny ordning beträffande de unionella förhållandena.

Herr vice talmannen: Då Första Kammaren redan fattat beslut i ifrågavarande ämne, så tillåter jag mig hemställa, att Andra Kammarens skrifvelse icke måtte till något Första Kammarens yttrande föranleda.

Efter härmed slutad öfverläggning förklarades på det af herr vice talmannen anförda skäl delgifningen af Andra Kammarens beslut icke föranleda vidare yttrande.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 113, till Konungen, i fråga om åvägabringande af förhandlingar mellan svenska och norska regeringarna angående en ny ordning beträffande de unionella angelägenheterna.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 115, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; samt

n:o 116, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlämnande af reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 114, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt folkbibliotek m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändrade bestämmelser rörande borgmästarval; och

n:o 8, i anledning af väckt motion om upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 99, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m.;

n:o 100, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sättet för försäljning af kronodomäner;

n:o 101, i anledning af väckt motion angående rätt för innehafvare af lägenheter å Göta kanalverks mark att friköpa af dem arrenderade tomter;

n:o 102, i anledning af väckt motion om anslag för utredning rörande äganderätten till båtsmans- och soldattorp; och

n:o 103, i anledning af väckt motion om ändring af 2 mom. i kungl. kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för egnahemslånerörelsen den 17 juni 1904;

n:o 106, i anledning af väckta förslag om beviljande af ytterligare låneunderstöd för anläggning af järnväg från Orsa till Sveg;

n:o 107, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättande af fullständiga undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan, dels ock en i ämnet väckt motion;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för utrotande af ollonborrar;

n:o 109, i anledning af framställda förslag om afsättning af medel till arbetareförsäkringsfonden m. m.;

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 13 i förnyade aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid statens järnvägar den 3 maj 1901;

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om uteslutande ur staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens järnvägar af en stationsinspektör å första klassens station m. m.; och

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fyllnadspension åt tre baningenjörer vid statens järnvägar;

äfvensom bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 22, i anledning af väckt motion, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 78 angående ändrad lydelse af § 2 i kungl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungl. kungörelsen den 12 augusti 1902; och

n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på förordningslistan till nästa sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,03 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
